

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)
«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СПРИЙМАТИ Й АНАЛІЗУВАТИ УСНУ
ІНФОРМАЦІЮ ЗАСОБОМ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ПНПм-23
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності
013 Початкова освіта
Ждань Олександр Євгенійович

Керівник
кандидат педагогічних наук, доцент
Павлик Олена Анатоліївна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____
Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Ждань Олександра Євгеніївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СПРИЙМАТИ Й АНАЛІЗУВАТИ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ ЗАСОБОМ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ	10
1.1.Поняття та значення вміння сприймати й аналізувати усну інформацію.....	10
1.2. Сутність поняття «візуалізація».....	20
1.3. Психолого-педагогічні аспекти формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації.....	23
Висновки до 1 розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СПРИЙМАТИ Й АНАЛІЗУВАТИ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ ЗАСОБОМ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ	28
2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання.....	28
2.2. Дослідно-експериментальна робота з формування вміння сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації в учнів 4 класу.....	41
2.3. Результати дослідної роботи.....	44
Висновки до 2 розділу.....	52
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	59
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі вміння сприймати й аналізувати усну інформацію набувають дедалі більшого значення, але умови сьогодення кидають виклик учням початкових класів. Через великий потік даних, який неможливо контролювати, здобувачі освіти можуть мати інформаційне перенавантаження, адже не здатні самотійно виокремити важливу та правдиву інформацію.

Враховуючи військовий стан в Україні, здобувачі освіти мусять навчатися в дистанційному чи змішаному форматах, що збільшує використання різноманітних електронних гаджетів, а це призводить до розсіювання уваги, що заважає сфокусуватися на почутому, про що наголошено в посібнику «Нова українська школа: poradnik dla vchitelja» [25. с. 47]. Також в умовах війни, враховуючи постійні повітряні тривоги чи гучні вибухи, діти знаходяться в постійному стресі, можуть відчувати певну тривожність, бути розгубленими чи наляканими, що знижує їх здатність концентруватися на почутому та погіршує здатність аналізувати його.

Окремим фактором, який впливає на формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, можна вказати нестачу комунікаційних навичок. Через умови сьогодення діти більшість часу знаходяться вдома, не бачать однокласників чи друзів, що впливає на рівень сформованості соціальних навичок, які в свою чергу впливають на вміння слухати та аналізувати почуте.

Аналіз нормативних документів Нової української школи (далі НУШ) показав, що Закон України «Про освіту» [16], Державний стандарт початкової освіти (далі ДСПО)[11], Концепція НУШ [24] орієнтують вчителя на формування в учнів ключових компетентностей, які передбачають, зокрема, здатність сприймати й аналізувати усну інформацію.

Закон України «Про освіту» наголошує, що кожен здобувач освіти має право на отримання якісних освітніх послуг, тому незалежно від умов, згаданих вище, ми маємо надати дітям усі можливості задля ефективного навчання [16].

Уміння сприймати та аналізувати усну інформацію або аудіативні навички визначені ДСПО, яким керуються всі вчителі початкових класів задля надання якісних освітніх послуг своїм учням [11].

Аналіз наукової літератури показав, що проблема формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в лінгводидактиці початкової освіти не є новою. Зокрема, науковці І. Цєпова [37], С. Дубовик [14], К.Пономарьова [27], М. Вашуленко [6], О. Вашуленко [7], І. Гудзик [10] вивчали питання розвитку навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів.

О. П. Божко [5] вивчав формування в учнів аудіативних умінь як складової текстотвірної компетентності. Натомість, О. А. Федорова [35] досліджувала формування аудіативних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення у процесі навчання української мови.

Трактуванням поняття «аудіювання» займались І. Кочан [19] та М. Пентилюк [33]. Важливі аспекти формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, зокрема активне слухання вивчали такі науковці, як: О. М. Гайда, Н. І. Борсук та В. М. Онищук [9], Ф. Бацевич [1].

Процес сприймання усного мовлення вивчала Н. І. Скрипник [32], а процес розуміння досліджували О. С. Дьолог [15], М. Свідерська [31], С. Цінько [38]. Процес запам'ятовування, який відіграє важливу роль у вмінні сприймати й аналізувати усну інформацію, вивчали О. І. Южакова та І. В. Лакомська [41]. Процес аналізу усної інформації досліджували К. І. Пономарьова [27] та М. М. Свідерська [31].

Враховуючи сучасні умови життя та навчання, ми вважаємо, що ефективним засобом для формування вміння сприймати й аналізувати усну інформацію є візуалізація. Оскільки ми живемо в час стрімкого розвитку технологій, учні використовують низку різноманітних гаджетів: телефони, комп'ютери, ноутбуки, хромбуки, які дозволяють, одночасно з прослуханою інформацією, отримати візуальне підкріплення.

Візуалізація інформації, що може включати графіки, діаграми, схеми, ментальні карти, ілюстрації, таблиці тощо, може допомогти структурувати та спрощувати сприйняття усних повідомлень. Вона впливає на краще розуміння складних концепцій, знижує когнітивне навантаження, а також, полегшує запам'ятовування матеріалу. Візуальні засоби дозволяють ефективно порівняти різні точки зору, знаходити закономірності та тенденції, що значно підвищує якість аналізу усної інформації.

Аналіз нормативних документів НУШ показав, що Закон України «Про освіту» [16], ДСПО [11], Концепція НУШ [24] орієнтують вчителя на використання сучасних технологій задля отримання певного результату навчання. Так, Закон України «Про освіту» наголошує, що кожен здобувач освіти має право на отримання якісних освітніх послуг, а це означає, що візуалізація як сучасний засіб вдосконалює систему освіти і забезпечує її якість та всебічно розвиває учнів [16]. ДСПО чітко визначає інноваційну та інформаційно-комунікаційну компетентності, які мають розвивати вчителі початкових класів у здобувачів освіти [11].

Аналіз наукової літератури показав, що проблема візуалізації навчального матеріалу не є новою. Дослідженням походження та значення терміну «візуалізація» займалась Ж. В. Клименко [20]. Процес візуалізації вивчали Н. Кузьменко[21], Ю. О. Берьозкіна[2], С. Л. Юрченко[42], Д. В. Дорошкевич та К. В. Томко[13]. Про візуалізацію навчального матеріалу писала Н. М. Білошапка[3]. Розглянувши праці вище зазначених науковців, ми побачили, що дослідження з проблеми формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію є, але їх недостатньо. Також ми не знайшли жодних методичних розробок педагогів, які б використовували засіб візуалізації на уроках літературного читання для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів початкових класів.

Отже, зважаючи на зазначене вище, вважаємо тему «Формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації» актуальною.

Опираючись на актуальність даної проблеми, **метою** кваліфікаційної роботи є теоретично обґрунтувати, розробити та перевірити систему роботи з формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації на уроках літературного читання в 4 класі.

Задля досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1) проаналізувати наукову психолого-педагогічну та методичну літературу з теми та розкрити сутність ключових понять дослідження, психолого-педагогічні аспекти використання засобу візуалізації задля формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію;

2) проаналізувати концепцію НУШ, державний стандарт початкової освіти, типові освітні програми, підручники з проблеми дослідження;

3) дослідити стан проблеми у практиці шкільного навчання;

5) розробити систему вправ та завдань з формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації;

б) перевірити ефективність запропонованої системи роботи.

Об'єкт: процес формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4 класу.

Предмет: візуалізація як засіб формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію на уроках літературного читання в 4 класі.

Гіпотеза дослідження: полягає у тому, що формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4-го класу засобом візуалізації буде ефективним за таких умов:

1) поетапної роботи над формуванням вміння сприймати й аналізувати усну інформацію;

2) системного використання засобів візуалізації на уроках літературного читання;

3) впровадження розробленої нами системи роботи із використанням засобів візуалізації для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію.

Методи дослідження: *теоретичні* (вивчення нормативних документів, аналіз наукових джерел та узагальнення психолого-педагогічної літератури, систематизація теоретичного та практичного матеріалу); *емпіричні* (опитування, спостереження, бесіди); *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний, контрольний).

Експериментальна база дослідження: Криворізька гімназія №108 КМР.

Апробація дослідження здійснювалась у формі:

- 1) участі у Міжвузівській науково-практичній конференції «Проблеми початкової освіти: науковий пошук студентів та магістрантів» (м. Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 28 березня 2024 р.);
- 2) публікації у збірнику Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії: Ждань О. Є., Павлик О. А. Методи формування вмінь сприймати та аналізувати усну інформацію засобами візуалізації. *Проблеми початкової освіти: науковий пошук студентів та магістрантів*: зб. матеріалів міжвуз. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 28 берез. 2024 р.). Хмельницький, 2024. 153 с. С. 83-88;
- 3) участі у Всеукраїнській онлайн-конференції з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації» (м. Чернігів, НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 30 травня 2023р.);
- 4) публікації у збірнику національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка: Ждань О. Є., Павлик О. А. Формування вмінь у молодших школярів сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації. *Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації* : Матеріали Всеукраїнської онлайн-конференції з міжнародною участю. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 144 с. – С. 83-86.

Практичне значення: результати кваліфікаційної роботи, які були отримані та узагальнені під час дослідження даної проблеми, можуть використовуватися вчителями початкових класів на уроках літературного читання для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації, для розробки конспектів уроків, дидактичних матеріалів та навчально-методичних посібників, а також студентами педагогічних закладів освіти задля підготовки до занять з методики навчання мовно-літературної освітньої галузі молодших школярів.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається з вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Робота містить 31 рисунок, 7 додатків, 2 таблиці. Основний зміст викладено на 49-ти сторінках, загальний обсяг дорівнює 90 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СПРИЙМАТИ Й АНАЛІЗУВАТИ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ ЗАСОБОМ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

1.1. Поняття та значення вміння сприймати й аналізувати усну інформацію

Уміння сприймати та аналізувати усну інформацію чи аудіативні навички є однією з найважливіших вимог для забезпечення якісного освітнього процесу, що визначено в ДСПО[11].

Ми погоджуємося з висновками досліджень науковців І. Цепової[37], С. Дубовик[14], К.Пономарьової[27], М. Вашуленка[6], І. Гудзик[10], які вивчали питання розвитку навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів (аудіювання і говоріння). Дослідники роблять висновок, що розвиток усіх видів усної мовленнєвої діяльності, а саме аудіювання та говоріння, – є необхідним.

І. Кочан[19] вважає аудіювання одним із видів мовленнєвої діяльності, під час якого людина може одночасно сприймати усне мовлення й аналізувати його (виконувати смислову обробку інформації), концентруючи на ньому свою увагу[19, с. 65–66].

М. Пентилюк[33], в свою чергу, пише, що аудіювання – це рецептивна мовленнєва діяльність, яка полягає у сприйнятті та розумінні почутого мовлення та аудіотексту. Її метою є розуміння почутої мовленнєвої інформації[33, с.21].

О. В. Вашуленко[7] зазначає, що у навчальному процесі сформовані аудіативні навички займають особливе значення і наголошувала, що «навчання молодших школярів слухати передбачає формування й розвиток таких умінь і навичок: уважно слухати; швидко й точно сприймати усне мовлення...»[7, с.1]. Ми вважаємо такі думки цілком правильними, адже ці вміння – це основний засіб отримання усної інформації. Хочемо зазначити, що вміти слухати – означає виділяти важливі аспекти з потоку мовлення. Сюди можна віднести окремі слова,

словосполучення чи речення або ж подумки зафіксовану важливу інформацію, яка впливає на розуміння та синтез почутого, а також, вміння визначати головне і другорядне, узагальнити почуте та зробити висновки.

О. А. Федорова[35] вказує, що вміння сприймати та аналізувати усну інформацію забезпечують повноцінне спілкування в повсякденному житті та успішне навчання. На її думку, аудіативні вміння – це засіб, який допомагає пізнавати навколишній світ, оволодівати мовою тощо[35]. Ми погоджуємося з думками авторки, адже розвинені аудіативні вміння дають не лише можливість зрозуміти сказане, а й вміти реагувати на нього.

О. П. Божко[5] вказує, що аудіювання можна вважати найпершою, а через те важливою ланкою в процесі усної комунікації. Автор наголошує, що «від рівня сформованості аудіативних умінь мовця значної мірою залежить ступінь адекватності сприйняття інформації»[5]. Ми цілком схильні до таких тверджень і хочемо додати, що від рівня сформованості аудіативних умінь залежать і комунікативні вміння учнів, як у навчанні, та і в житті.

Ми вважаємо, що вміння сприймати й аналізувати усну інформацію – це доволі складний та багатогранний процес, який включає в себе декілька важливих аспектів (див. рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Процес сприймання й аналізу усної інформації

М. Тустоня[43] у співавторстві зі своїми колегами наголошує, що активне слухання – це така модель спілкування, що передбачає уважну та свідому участь у процесі спілкування з розумінням та співчуттям до співрозмовника [43, с. 42]

О. М. Гайда, Н. І. Борсук та В. М. Онищук[9] визначили техніки активного слухання (див. рис. 1.2.):

- **Уточнення:** Сюди ми можемо віднести запитання або коментарі, що допомагають прояснити або конкретизувати сказане співрозмовником. Наприклад: «Що ви маєте на увазі, коли говорите...?»»
- **Пауза:** Коротка пауза після висловлювання співрозмовника, що дає можливість обміркувати почуте і показує вашу увагу та зацікавленість.
- **Повторення:** Повторення останніх слів або ключових фраз співрозмовника з метою підтвердження почутого. Наприклад: «Ти сказав, що...»»

Рис. 1.2. Техніки активного слухання за О. М. Гайдою Н. І. Борсук та В. М. Онищуком

- **Перефразування:** Викладення сказаного співрозмовником своїми словами, щоб переконатися, що ви правильно зрозуміли. Наприклад: «Якщо я правильно зрозумів, ти вважаєш, що...»
- **Логічний наслідок:** Використання логічних висновків для узагальнення або розвитку думки співрозмовника. Наприклад: «З огляду на те, що ти сказав, виходить, що...»
- **Відлуння:** Повторення ключових фраз або ідей для підкреслення важливих моментів. Наприклад: «Отже, для тебе важливо, що...»
- **Заохочувальні репліки:** Короткі вставки, що стимулюють співрозмовника продовжувати розповідь. Наприклад: «Цікаво, розкажи ще...»
- **Відкриті питання:** Питання, що спонукають до детальнішої відповіді, ніж просте «так» або «ні». Наприклад: «Що ти думаєш про...?»
- **Резюмування:** Підведення підсумків сказаного для закріплення розуміння та визначення подальших кроків. Наприклад: «Отже, ми домовилися про те, що...» [9].

Ф. Бацевич[1] виокремлює такі види слухання (див рис. 1.3):

Рис.1.3. Види слухання

- *Слухання заради задоволення:* Сюди належить прослуховування улюбленої музики, спортивних трансляцій, вистав тощо, розмови на дружніх зустрічах, дружні дискусії. Від такого слухання не передбачається отримання інтелектуальної чи іншої вигоди;

- *уважне, вдумливе слухання*: слухання лекцій, уроків, новин по радіо, інструкцій з певних проблем тощо. Метою такого слухання є розуміння та запам'ятовування почутого;
- *критичне слухання*: присутнє у разі непевненості в достовірності інформації;
- *емпатійне слухання*: відбувається, коли слухач прагне увійти в ситуацію мовця, його почуття тощо[1, с. 100].

Після активного слухання, як ми вже і зазначали, важливо виділити сприйняття інформації. О. А. Федорова[35] наголошує, що «сприймання мовлення – це психічний і психофізіологічний процес...», що допомагає обробити «...інформацію зовнішнього світу в усій його повноті, з цілим комплексом відчуттів, рухів, емоцій та переживань»[35 с, 46].

Ми вважаємо, що сприймання – доволі складний процес, і це доводить О. П. Божко. Педагогиня наголошує, що сприймання усного тексту ускладнюється низкою чинників, а саме:

- 1) якщо дитина, яка отримує усну інформацію, спирається лише на слуховий канал. За таких умов здобувач освіти не зможе якісно сприймати усне повідомлення, якщо в класі буде шумно або дитина матиме проблеми зі слуховим апаратом.
- 2) усна інформація зазвичай, короткотривала та одноактна. Дитина не зможе повернутися до почутого, у разі потреби, якщо не запам'ятала.
- 3) здобувач освіти може не почути сказане, не зрозуміти чи не запам'ятати[5, с. 5].

Н. І. Скрипник вказує, що сприймання усного мовлення є перцептивною, мисленнево-мнемічною діяльністю, яка відбувається в результаті роботи цілої низки складних логічних операцій (див. рис. 1.4)[32]:

- **аналіз** – розподілення почутого мовного матеріалу на складові частини, метою чого є краще розуміння;

- **синтез** – об'єднання важливих частин проаналізованої інформації в єдине ціле, задля створення загального висновку;

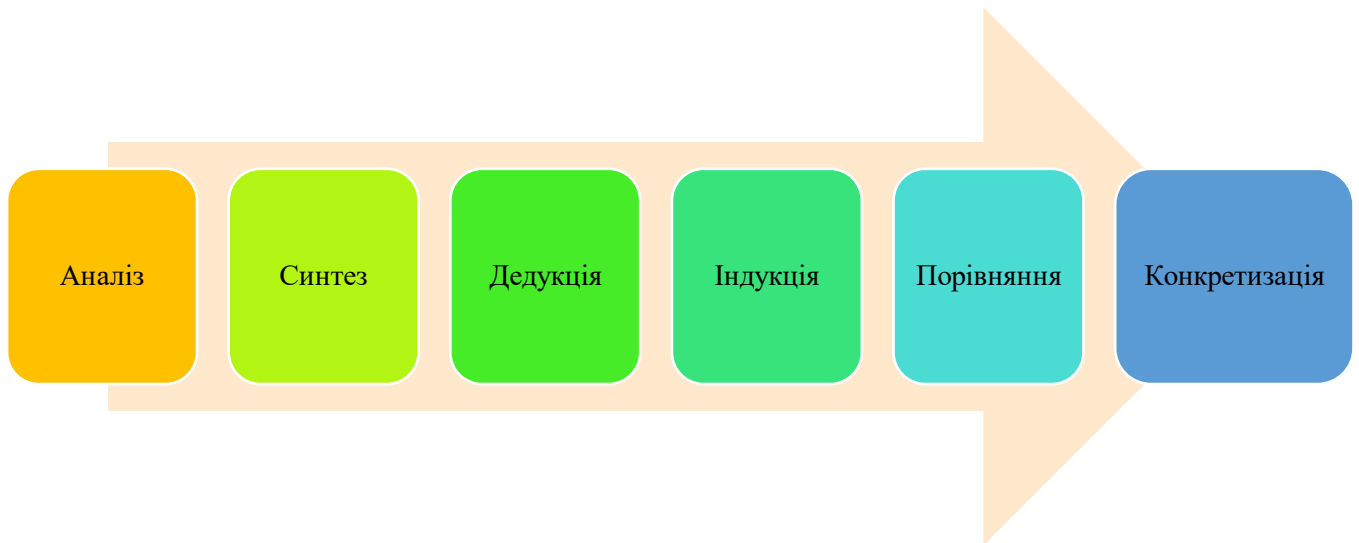

Рис. 1.4. Процес сприймання усного мовлення

- **дедукція** – логічний процес, який допомагає вивести конкретні висновки;
- **індукція** – процес формування висновків на основі аналізу з певними прикладами та випадками;
- **порівняння** – зіставлення різних елементів почутого, виявлення спільних та відмінних фактів;
- **конкретизація** – відокремлення фактів від загального поняття до конкретних випадків.

Ми вважаємо, що процес сприймання усного мовлення, інформації залежить від реалізації функцій аудіювання. Серед них можна виділити такі (див рис. 1.5)[35]:

- **Пізнавальна** – вказує на прагнення слухача отримати інформацію для розширення уявлень про предмет чи явище, збагачення знань про довкілля тощо.
- **Регулятивна** – це функція, що забезпечує виконання певних дій, щодо отриманої інформації, з метою вдосконалення досвіду, знання та уміння в тій чи тій галузі.

- **Естетична** – це функція, що забезпечує емоційну насолоду від слухання.
- **Реагування** – це функція, що забезпечує реакцію на повідомлену інформацію[35].

Рис. 1.5. Функції аудіювання

Наступний, важливий етап процесу сприймання й аналізу усної інформації – розуміння. Дитині важливо не лише почути та сприйняти усне повідомлення, але й зрозуміти сказане. О. С. Дьолог[15] каже, що виділяють словесне розуміння, яке спирається на мовленнєвий досвід учнів, а також предметне розуміння, яке ґрунтується на життєвому досвіді учнів[15, с. 79]. У свою чергу О. П. Божко[5] наголошує, що розуміння зводиться до інтеграції слухачем особистого сенсу в почутому[5]. Натомість М. Свідерська[31] підкреслює, що «необхідною умовою розуміння усного мовлення є повноцінне функціонування слухового аналізатора, добре розвинений фонематичний слух»[31, с. 331]. Як ми вже і зазначали вище, якщо дитина має певні проблеми зі слуховим апаратом – сприймання та розуміння усного повідомлення ускладнені або неможливі.

Також педагогиня вказує, що на розуміння мовлення впливають різні фактори (див. рис. 1.6.), а саме:

- *Сприймання* - сприймання зовнішнього оформлення слова та його змістовного наповнення.
- *Супровідні невербальні комунікації* - містять певну інформацію для доповнення почутого.
- *Бажання* - бажання слухача отримати інформацію, яка входить в коло його інтересів і полегшує її сприймання.
- *Обсяг* - обсяг короткотривалої і довготривалої пам'яті, за рахунок яких утримується інформація до її повного опрацювання тощо[31, с.125].

С. Цінько[38] визначає такі показники розуміння учнями прослуханої інформації (див. рис. 1.7):

- Точність і глибина розуміння інформації – оцінка того, наскільки учні точно і детально розуміють зміст почутого.
- Уміння відповідати на запитання за змістом – здатність учнів відповідати на запитання, що стосуються основних та другорядних деталей почутого.
- Виконання певних дій відповідно до розуміння сприйнятої інструкції – здатність учнів виконувати інструкції чи завдання, засновані на розумінні почутого.
- Уміння вибирати із запропонованих речень те, що передає зміст почутого – здатність учнів правильно вибрати речення, що найкраще передає зміст почутого.
- Уміння зробити самостійний висновок – здатність учнів робити власні висновки на основі прослуханої інформації.
- Уміння переказувати зміст сприйнятого тексту – здатність учнів переказати основні ідеї та деталі почутого своїми словами[38, с.12].

Наступним, не менш важливим етапом, є запам'ятовування.

О. А. Кункевич[22] вказує, що «запам'ятовування – це утворення й закріплення тимчасових нервових зв'язків. Що складніший матеріал, то складніші й ті тимчасові зв'язки, які утворюють підґрунтя запам'ятовування»[22].

Рис. 1.6. Фактори, що впливають на розуміння мовлення

Рис. 1.7. Показники розуміння учнями прослуханої інформації

О. П. Божко [5] зазначає, що запам'ятовування «передбачає збереження та подальше відтворення інформації»[5]. О. І. Южакова та І. В. Лакомська[41] наголошують, що запам'ятовування є важливою складовою ефективного навчання. Вони вказують, що головною ефективною умовою цього феномену є дотримання певних правил (див. рис. 1.8)[41]:

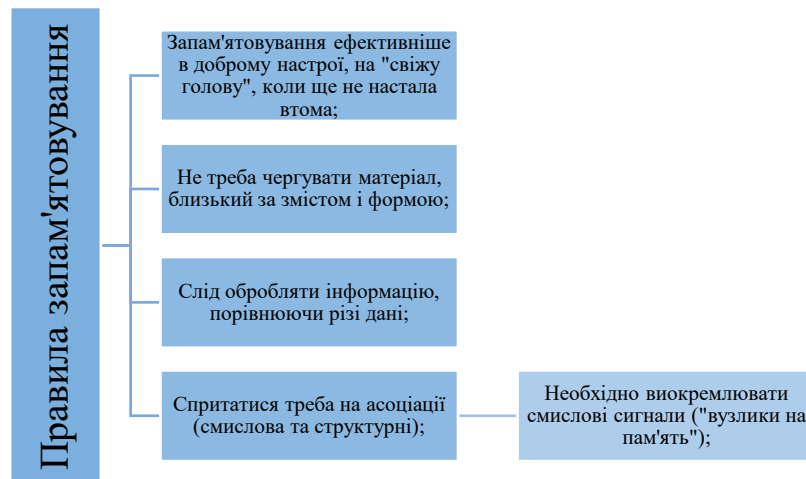

Рис. 1.8. Правила запам'ятовування О. І. Южакової та І. В. Лакомської

Після запам'ятовування йде аналіз, що означає оцінку отриманої та сприйнятої інформації, виділення важливих аспектів.

К. І. Пономарьова[27] вказує, що аналіз зосереджується переважно на практичній ініціативі та образній мові в мисленні учнів. Починаючи від простих розборів, коли розглядаються лише окремі частини предмета, діти поступово переходять до складних розборів, намагаючись розглянути всі частини предмета[27, с. 14]. Ми погоджуємося зі словами педагогині, адже враховуючи особистий педагогічний досвід, можемо сказати, що дітям дійсно простіше розглядати окремі частинки предмету та збирати проаналізоване в систематизовану послідовність.

М. М. Свідерська [31] зазначала, що аналіз певних висловлювань проводиться з метою розуміння підтексту сприйнятого мовлення, і лише за допомогою аналізу можна виділити основні ідеї, властивості та зв'язки отриманої інформації [31].

Отже, враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що вміння сприймати й аналізувати усну інформацію – це вміння та навички уважно слухати, швидко і точно сприймати усне мовлення та розподіляти почутий мовний матеріал на складові частини задля кращого розуміння. Воно є надзвичайно важливим у навчальному процесі. Ми маємо звернути увагу на усі аспекти цього процесу. А саме:

- навчити дітей уважно слухати, враховуючи їх вікові особливості та добираючи матеріали згідно з їх віком;
- навчити дітей сприймати почуте, зосереджувати свою увагу на отриманій інформації;
- сприяти розумінню дітьми почутого, надаючи додаткову інформацію чи підводячи до суті додатковими фактами;
- навчити дітей аналізувати отриману інформацію, виділяти основне та другорядне, порівнювати почуте.

Навички сприйняття, аналізу, розуміння, пам'яті та аналізу почутого є основоположними для досягнення високої якості освіти, оскільки вони не тільки допомагають учням засвоїти новий матеріал, а й розвивають критичне мислення, здатність до самостійного навчання, здатність постійно вдосконалювати свої знання та вміння.

1.2. Сутність поняття «візуалізація»

У двадцять першому столітті розвиток технологій не стоїть на місці, оновлюються дані, зростає обсяг інформації, яку дедалі важче вивчати та систематизувати. Тому модернізація сучасності спонукає до необхідності змін в освіті: до спрощення сприйняття великого обсягу інформації, а саме візуалізації.

Цей процес був і є предметом інтенсивних досліджень різних вчених та науковців. Ж. В. Клименко[20] наголошує, що термін «візуалізація» походить від латинського «visualis» і трактується, як зоровий, наочний, візуальне спостереження або унаочнення[20]. У свою чергу тлумачний словник української мови трактує термін «візуалізація» як «одержання (подання) видимого зображення яких-небудь предметів, явищ, процесів, недоступних для безпосереднього спостереження»[34].

О. В. Філоненко та Н. В. Байдак наголошують, що візуалізація навчальної інформації вирішує низку педагогічних завдань (див. рис. 1.9)[36]:

- візуалізація допомагає полегшити та прискорити навчання;
- активізувати навчальну та пізнавальну діяльності;
- сформувати та розвинути критичне і візуальне мислення;
- сформувати та розвинути зорове сприйняття;
- передавати знання та розпізнавати образи;
- образно представляти знання і навчальні дії;
- підвищувати візуальну грамотність та культуру.

Рис. 1.9. Основні завдання візуалізації

У свою чергу Н. Кузьменко[21] зазначає, що візуалізація навчальної інформації вирішує такі педагогічні завдання:

- забезпечення інтенсифікації навчання;
- активізація навчальної та пізнавальної діяльності;
- формування та розвиток візуального і критичного мислення;
- формування та розвиток зорового сприйняття;
- образне представлення знань та навчальних дій;
- розпізнавання образів, передача знань;
- підвищення візуальної культури та грамотності тощо[21, с. 8].

Візуалізація не може бути всюди, її використання має бути доцільним та влучним, тож Ж. Клименко[20] зазначила такі принципи добору і використання візуального матеріалу на уроках:

- *Інформативність, сконцентрованість і доречність* – це означає, що не можна візуалізувати будь-що. Ми вважаємо, що візуалізація має бути інформативною, доречною, тому не можна давати її у великому обсязі, бо інформація в голові учнів може сплутатись.

- *Різноманітність* – важливо, щоб візуалізація для учнів подавалась у різних формах, адже учні не люблять прості, нудні речі.

- *Естетична привабливість і емоційність* – візуалізація має викликати позитивні емоції та приємні відчуття.

- *Доступність для розуміння, відповідність віковим особливостям* – як і весь процес навчання, візуалізація має бути доступною. Не можна давати розгалужені схеми чи графіки, які учні початкових класів не зрозуміють[20, с. 4].

Ю. О. Берьозкіна[2] наголошує, що візуалізація навчального матеріалу базується на тому, що для здобувачів освіти важливо бачити інформацію, оскільки сприйняття на образах грає ключову роль у навчанні. Треба також врахувати підготовку учня до роботи в умовах візуалізованого світу та збільшення кількості інформації[2, с.10].

Отже, враховуючи все вище написане, ми можемо зробити висновок, що візуалізація – це унаочнення навчального матеріалу з метою забезпечення

інтенсифікації, прискорення та полегшення навчального процесу, оскільки сприйняття на образах відіграє ключову роль у навчанні.

Ми вважаємо, що візуалізація є важливим засобом навчання. Незалежно від того, який вид візуалізації ми оберемо, ми маємо пам'ятати, що візуалізація має бути простою, доречною, цікавою, позитивною.

1.3. Психолого-педагогічні аспекти формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації

Вміння сприймати й аналізувати усну інформацію – це важливі навички, які допомагають учням спілкуватися між собою, сприймати різну інформацію та засвоювати знання. ДСПО [11] висуває вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі щодо взаємодії з іншими особами усно, сприйняття і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях. Формування цих вмінь, вимоги до яких висуває ДСПО[11] є доволі кропітким процесом та залежить від багатьох чинників, що так чи інакше впливають на результат.

Т. К. Донченко[12] наголошує, що формування та розвиток аудіативних умінь вимагають від учня стійкої та свідомої уваги, яка має бути активізована вольовими зусиллями. Авторка також наголошує, що розсіяна увага може бути серйозною перешкодою та призвести до втрат і викривлення сприйнятої інформації, оскільки результатом нецілеспрямованого слухання можуть бути встановлені випадкові зв'язки лише між окремими частинами висловлювань, натомість цілеспрямоване – дозволяє учневі прийти до певних умовиводів[12, с. 370].

Спираючись на вище зазначене, хочемо наголосити, що характерною віковою особливістю молодших школярів є нерозвинута довільна увага. Як наголошує В. М. Поліщук[26], дітям в 1-му класі притаманне домінування мимовільної уваги, яка спрямована на нові, яскраві, несподівані та захоплюючі

об'єкти. Вже в 2-4-му класах у дітей поступово переважає довільна увага. Авторка вказує, що переважання мимовільної уваги може призвести до лінощів та безволля[26]. Тому задача вчителя – створити такі умови для цілеспрямованої роботи, за яких учні можуть привчитися керуватися самостійно поставленою метою, від цього безпосередньо залежить розвиток довільної уваги.

Хочемо вказати, що увага залежить від доступності навчальних завдань. Таку умову вказано в концепції НУШ, а саме: «навчальні завдання і час на їхнє виконання будуть визначатися відповідно до (із урахуванням) індивідуальних особливостей школярів»[24, с. 25]. У документі також наголошено на впливі на увагу учня, умінні вчителя організувати учбову діяльність так, щоб під час навчального процесу був задіяний кожен учень, тобто, активна праця на особистісно-орієнтованій моделі освіти. Це означає, що ми маємо врахувати права дитини, її здібності, потреби та інтереси, реалізуючи принцип дитиноцентризму[24, с. 21].

Формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію реалізується в типових освітніх програмах під керівництвом О. Я. Савченко[28] та Р. Б. Шияна[40] у змістовій лінії «Взаємодіємо усно». О. Я. Савченко[28] наголошує, що змістова лінія «Взаємодіємо усно» «...спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей»[28, с.6]. Р. Б. Шиян[40], в свою чергу, акцентує увагу у змістовій лінії «Взаємодіємо усно» на такому: «Ця змістова лінія передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо)»[40, с. 4-5].

Враховуючи вище написане, можна сказати, що формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію є доволі складним процесом, тож

виконати поставлені задачі буває не просто, тому вчителі застосовують візуалізацію. С. Л. Юрченко[42] пише, що візуалізація зручна та доступна для всіх, та вказує на її розвивальну роль, тобто підтримку психічних процесів кожного учня під час виконання певних навчальних дій[42].

Д. В. Дорошкевич та К. В. Томко[13] вказують, що візуалізація – це не просто красива картинка. Вона здатна передати сутність повідомлення лаконічно та привабливо. В ній міститься аналіз даних, уміле застосування кольору, правильно розставлені акценти тощо[13].

Н. М. Білошапка[3] зазначає, що візуалізувати навчальний матеріал означає вміти перетворити його в наочний образ з урахуванням відповідних вимог (див. рис. 1.10):

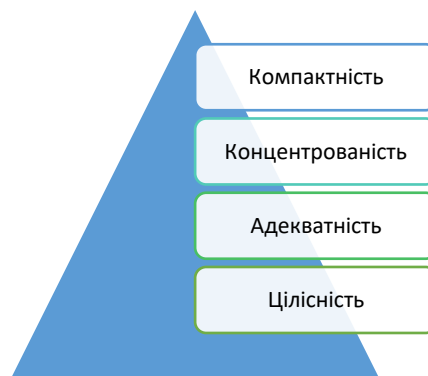

Рис. 1.10. Вимоги візуалізації навчального матеріалу

- компактність – це здатність подати інформаційний контент лаконічно та доступно;
- концентрованість – подання інформаційного контенту в осяжному вигляді зі збереженням його семантичної повноти;
- адекватність передбачає, що матеріал має відповідати психологічним та фізіологічним особливостям здобувачів освіти;
- цілісність означає, що поданий навчальний матеріал має бути в певній логічній послідовності[3, с. 3].

Аналізуючи вище написане, хочемо наголосити, що формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4-го класу засобом візуалізації буде ефективним за таких умов:

- 1) поетапної роботи над формування вміння сприймати й аналізувати усну інформацію;
- 2) системного використання засобів візуалізації на уроках літературного читання.
- 3) впровадження розробленої нами системи роботи із використанням засобів візуалізації для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію. Така система передбачає поетапність роботи з формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації (див. табл. 1.1). Вважаємо, що саме такі етапи забезпечують формування необхідних нам умінь і передбачають створення необхідних умов для учнів, щоб вони не відволікались та зосередились, зазначаємо, чого очікуємо від здобувачів освіти, застосовуємо візуалізацію для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, використовуємо ці вміння на практиці та вчимо дітей оцінювати власні роботи і виправляти помилки.

Таблиця 1.1.

Етапи роботи з формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації

Назва етапу	Характеристика етапу
Підготовчий стимулювально-мотиваційний	Створення таких умов навчання, які допоможуть учням зосередитися та підготуватися до активної навчально-пізнавальної діяльності, сформуванню в них позитивний настрій та інтерес до навчання із засобами візуалізації.
Пізнавальний	Визначення обсягу знань, умінь та навичок, якими має оволодіти кожен учень, у процесі роботи із засобами візуалізації, під час формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію.
Практично-творчий	Застосування засобів візуалізації під час формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, виконання різних завдань на встановлення розуміння школярами почутого.
Рефлексивно-результативний	Оцінка учнями власної роботи, обговорення роботи в класі, виявлення помилок, причини появи та їх корекція.

Отже, враховуючи вище написане, можемо зробити висновки, що формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації значно полегшує роботу вчителям та підвищує ефективність навчального процесу, а візуалізація допомагає забезпечувати якісне сприймання

усного матеріалу та впливає на вміння учнів краще аналізувати почуте та робити власні висновки.

Висновки до 1 розділу

Зробивши теоретичний аналіз наукових джерел, ми можемо зазначити, що вміння сприймати та аналізувати усну інформацію – це вміння уважно слухати, швидко і точно сприймати усне мовлення та розподіляти почутий мовний матеріал на складові частини задля кращого розуміння. Формування цих вмінь в учнів початкових класів є доволі важливим та кропітким процесом.

Ми погоджуємося, що вміння сприймати та аналізувати усну інформацію, забезпечують повноцінне спілкування в повсякденному житті та успішне навчання. Саме ці навички допомагають учням навчитися зосереджуватися, активно слухати, запам'ятовувати та робити аналіз почутого.

Також, спираючись на опрацьований матеріал, ми можемо зазначити, що формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію буде ефективнішим, якщо використовувати засіб візуалізації, оскільки сприйняття на образах відіграє ключову роль у навчанні.

Науковці та педагоги визначають термін «візуалізація» по-різному: відображення абстрактної інформації за допомогою графіків, наочність, що виконує тільки ілюстративну функцію, створення та представлення графічного образу текстової інформації тощо. Ми підтримуємо таку різноманітність думок і хочемо зазначити, що візуалізація – це унаочнення навчального матеріалу з метою забезпечення інтенсифікації, прискорення та полегшення навчального процесу.

Також формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію та безпосереднє використання візуалізації передбачено як в державному стандарті

початкової освіти, так і в типових освітніх програмах, розроблених під керівництвом О. Я. Савченко та Р. Б. Шияна. Завдяки вище зазначеним документам, що затверджені Міністерством освіти і науки України, учні мають не лише оволодіти вмінням сприймати та аналізувати усну інформацію засобом візуалізації, а й візуалізувати її самостійно.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СПРИЙМАТИ Й АНАЛІЗУВАТИ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ ЗАСОБОМ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання

Під час дослідження стану проблеми у практиці шкільного навчання ми проаналізували основні державні документи, чинні підручники та провели опитування серед учителів початкової школи.

Аналіз ДСПО, який ми провели, показав, що учні початкових класів мають:

- сприймати усну інформацію – сприймати, перепитувати, уточнювати, виявляти увагу та реагувати на неї;
- перетворювати усну інформацію в різні форми повідомлень – відтворювати основний зміст почутого, добирати ілюстрації або передавати інформацію графічно (створювати схеми, таблиці), переказ;
- виокремлювати інформацію – серед почутого, учні мають виділити цікаву для них інформацію та поділитися нею з іншими, виокремити з різних усних джерел необхідну інформацію;
- аналізувати та інтерпретувати усну інформацію – розпізнавати ключові слова та фрази, озвучити окремі деталі отриманої усної інформації;
- оцінювати усну інформацію – висловлювати власні думки, щодо почутого[11].

Ми вважаємо необхідним визначити мету мовно-літературної освітньої галузі, спираючись на тему дослідження. Отже, мета вивчення української мови та літератури – це «...формування комунікативної компетентності»[11], де здобувач освіти «...взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях»[11].

Як ми вже вказали, сприйняття почутої інформації напряму залежить від слуху, тому хочемо зазначити, що в навчально-методичному посібнику «Нова

українська школа: посібник для вчителя»[25] наголошується, що через те, що учні користуються гаджетами на постійній основі, особливо враховуючи теперішній стан в країні та переважання дистанційного навчання, існує «ситуація розірваних зв'язків». Тобто «... під впливом хаотичного інформаційного потоку, що пригнічує свідомість дитини, їй важко зосередитися і зрозуміти важливе»[25, с. 46], тобто тому, що їй важко. Щоб учні сприймали вимовлені слова вчителя чи однокласників, їм необхідно забезпечити постійну зовнішню стимуляцію для засвоєння певної усної інформації [25].

Ми проаналізували чинні типові освітні програми, які розроблені на основі ДСПО під керівництвом Р. Б. Шияна[40] та О. Я. Савченко[28]. Оглянувши окреслені авторами завдання мовно-літературної освітньої галузі, ми зазначили ті, що спрямовані на формування уміння сприймати й аналізувати усну інформацію у молодших школярів:

- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- створення сприятливого мовного середовища у школі;
- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови;
- розвиток мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів [28, с. 6], [40, с. 4].

Оскільки заклад освіти, в якому проводилося дослідження, працює за типовою освітньою програмою за редакцією О. Я. Савченко[28], хочемо більш детально оглянути відповідні змістові лінії програм II-го циклу навчання (4 клас) з української мови та літературного читання:

Аналіз програми з української мови, а саме, змістової лінії «Взаємодіємо усно», допоміг з'ясувати, що учні четвертого класу повинні: сприймати усну інформацію, а також аналізувати, інтерпретувати (розкривати зміст) та відтворювати зміст почутого (див. рис.2.1)[28, с. 11].

Рис. 2.1. Змістова лінія «Взаємодіємо усно» за редакцією О. Я. Савченко

Аналіз програми з літературного читання, а саме змістової лінії «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого», допоміг з'ясувати, що учні четвертого класу повинні сприймати усну інформацію, а також аналізувати, інтерпретувати (розкривати зміст) та відтворювати зміст почутого (див. рис.2.2) [28, с. 27].

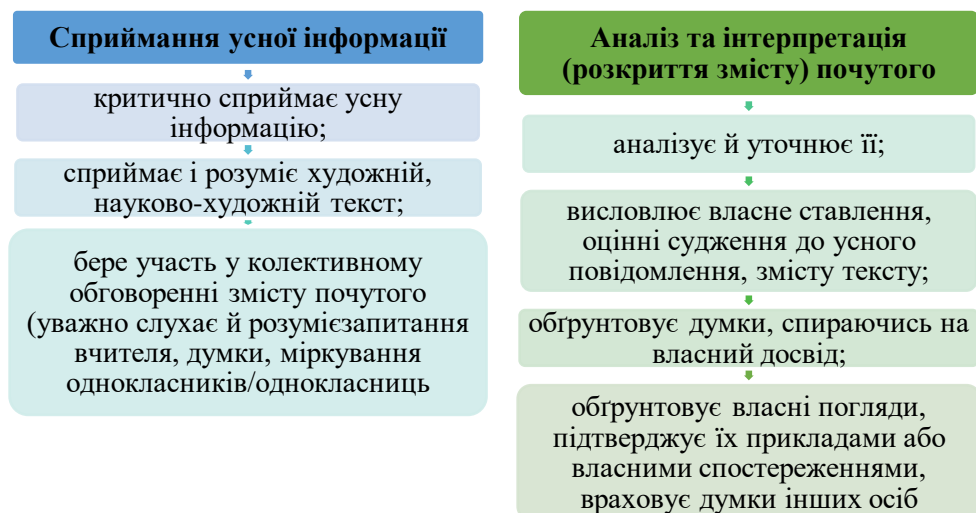

Рис. 2.2. Змістова лінія «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого» за редакцією О. Я. Савченко

Враховуючи вище написане, хочемо зазначити, що дослідження та впровадження системи роботи будемо проводити на уроках літературного читання, адже ми вважаємо, що саме за допомогою цього предмету ми досягнемо кращого результату з формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію.

Спираючись на аналіз типової освітньої програми за редакцією О. Я. Савченко[28], ми зробили аналіз підручників «Українська мова та читання» частина 2 – навчальні посібники для 4 класу закладів загальної середньої освіти.

Перший підручник, який ми обрали для аналізу з літературного читання, під авторством М. Чумарної[39]. Відкриваючи підручник та ознайомлюючись з умовними позначеннями, ми можемо помітити, що є завдання, які пропонують щось прослухати, але розглядаючи підручник, з'ясували, що таких завдань мало. До того ж скористатися матеріалами можна лише в електронній версії підручника. В підручнику відсутні QR-коди з цікавими завданнями та матеріалами для формування досліджуваних нами умінь. Підручник має багато ілюстрацій: не лише намальовані матеріали, а й різноманітні фото, має чіткий та зручний шрифт. Аналізуючи даний підручник, можемо зробити висновок, що цей підручник недоцільно використовувати для реалізації нашого дослідження (див. додаток А).

Наступний підручник, який ми обрали для аналізу – «Літературне читання» під авторством Н. Богданець-Білокаленко, Ю. Шумейко[4]. Починаючи працювати з підручником, ми можемо помітити, що є завдання, які пропонують щось прослухати, але їх мало. У підручнику наявні QR-коди із завданнями, які пропонують послухати вірш, колядку чи пісню, але їх недостатньо. Натомість, підручник насичений ілюстраціями, має декілька схем та таблиць тощо. Підручник має зручний шрифт, наповнений низкою цікавих творів та завдань. Аналізуючи даний підручник, можемо зробити висновок, що цей підручник також не спрямований на реалізацію нашої ідеї (див. додаток А).

Наступний підручник, який ми обрали для аналізу – «Літературне читання» під авторством О. Я. Савченко, І. В. Красуцької[29]. Починаючи працювати з підручником, ми можемо помітити, що в ньому наявні QR-коди із завданнями, які пропонують послухати пісню, переглянути буктрейлер тощо, але їх недостатньо. Додаткові матеріали, які доцільно використати під час формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, відсутні.

Підручник насичений великою кількістю ілюстрацій, схем тощо. Шрифт такий же доцільний та зручний. Матеріали цікаві та відповідають віковим особливостям учнів. Аналізуючи даний підручник, можемо зробити висновок, що цей підручник спрямований на реалізацію нашої теми, але за умови, що вчитель самостійно буде добирати усний матеріал (див. додаток А).

Наступний підручник, який ми обрали для аналізу – літературне читання під авторством А. Савчук[30]. Відкриваючи підручник та ознайомлюючись з умовними позначеннями, ми можемо помітити, що є завдання, які пропонують щось прослухати, але розглядаючи підручник, помітили, що таких завдань мало. Окрім QR-кодів для прослуховування та перегляду відео, немає більше нічого, що реалізує нашу тему.

Підручник насичений яскравими ілюстраціями до кожного твору. Є короткі біографії письменників та поетів разом з їх світлинами, що допомагає учням краще запам'ятати інформацію. Підручник має зручний шрифт, насичений різними порівняльними таблицями. Враховуючи вище написане, можемо зробити висновок, що він спрямований на реалізацію нашого дослідження за умови, що вчитель має самостійно добирати чи створювати усний матеріал (див. додаток А).

Наступний підручник, який ми обрали для аналізу – «Літературне читання» під авторством О. Вашуленко[8]. Відкриваючи підручник, ми можемо помітити невелику кількість QR-кодів для прослуховування творів та перегляду відео чи презентацій. Матеріалу, що реалізує нашу тему, мало, але він присутній.

Підручник насичений яскравими ілюстраціями, але їх не дуже багато. Має не дуже, на нашу думку, зручний шрифт, різні порівняльні таблиці чи схеми відсутні. Враховуючи вище написане, можемо зробити висновок, що він спрямований на реалізацію нашої теми за умови, що вчитель має самостійно добирати чи створювати усний матеріал (див. додаток А).

Таким чином, аналіз п'яти підручників з української мови та читання, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для 4 класу закладів загальної середньої освіти, показав, що підручники частково відповідають вимогам чинних типових освітніх програм. У деяких підручниках наповнення більше, цікавіше та різноманітніше, а в деяких – менше. На жаль, ми не знайшли підручників, які повністю підходять для реалізації нашої теми. Та все ж, ми б рекомендували для подібної роботи підручники таких авторів: О. Я. Савченко та І. В. Красуцької, А. Савчук, О. Вашуленко, але за умови, що вчитель самостійно добиратиме чи створюватиме усний матеріал.

Аби дослідити реальний стан обізнаності сучасних учителів з проблемою формування уміння сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації, нами було проведено опитування серед учителів, що працюють в Криворізькій гімназії №108. В опитуванні взяло участь 12 осіб і ми отримали такі результати.

Відносно першого питання «Чи знайомі Ви з поняттям «візуалізація навчальної інформації»?», кількість опитуваних, що відповіли «так», складає 91,7%, а це на 13,9% більше, ніж в опитуванні 2022 року (див. додаток Б), що вказує на популярність даного явища та обізнаності вчителів початкових класів. Варіант «ні» обрали 0%, «лише починаю знайомитись» – 8,3%, а це на 13,9% менше, ніж в опитуванні 2022 року (див. додаток Б), а це підтверджує те, що рівень обізнаності про візуалізацію навчальної інформації зростає. Описані результати представлені на рисунку 2.3.

1. Чи знайомі Ви з поняттям "візуалізація навчальної інформації"?

Копіювати

12 відповідей

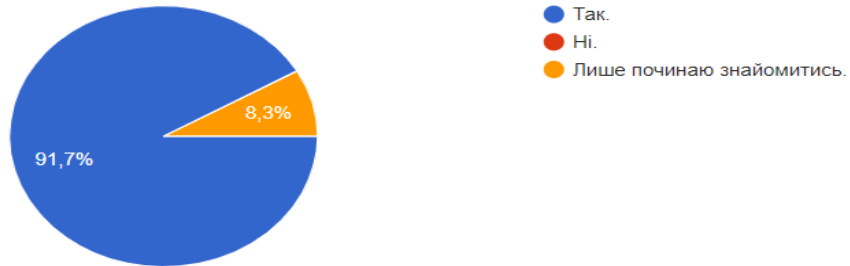

Рис. 2.3. Загальна статистика відповідей

Відносно другого питання «На Вашу думку, візуалізація навчальної інформації – це, насамперед,», кількість опитуваних, що відповіли «Використання на уроках готових наочних дидактичних засобів.», складає 8,3%, а це на 2,8% менше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б), «Процес представлення навчальної інформації учням в наочному вигляді» – 50%, що на 5,6% більше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б). Варіант «Створення наочних дидактичних матеріалів» обрало 8,3%, а це на 2,8% менше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б), «Спосіб унаочнення навчальної інформації вчителем» – 33,3%, що залишається незмінним, порівняно з опитуванням 2022 року (див. додаток Б). Отримані результати свідчать про зміни в поглядах, щодо ролі візуалізації навчальної інформації серед опитаних у 2024 році в порівнянні з 2022 роком. Описані результати представлені на рисунку 2.4.

2. На Вашу думку, візуалізація навчальної інформації - це, насамперед,

Копіювати

12 відповідей

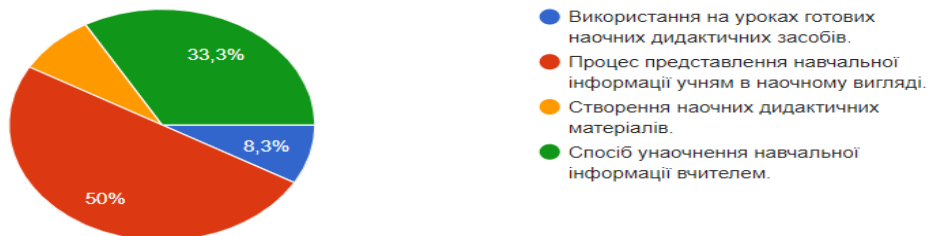

Рис. 2.4. Загальна статистика відповідей

Відносно третього питання «Як Ви вважаєте, чи покращує візуалізація засвоєння навчального матеріалу?», кількість опитуваних, що відповіли «Однозначно.», складає 91,7%, що на 8,3% менше, порівняно з опитуванням 2022 року (див. додаток Б). Варіант «50/50» обрало 8,3%. Інші варіанти «Не думаю», «Ні» – ніхто не обрав. Описані результати вказують, що ставлення респондентів змінилось до явища «візуалізація» порівняно з 2022 роком. Отримані дані представлені на рисунку 2.5.

3. Як Ви вважаєте, чи покращує візуалізація, засвоєння навчального матеріалу?

 Копіювати

12 відповідей

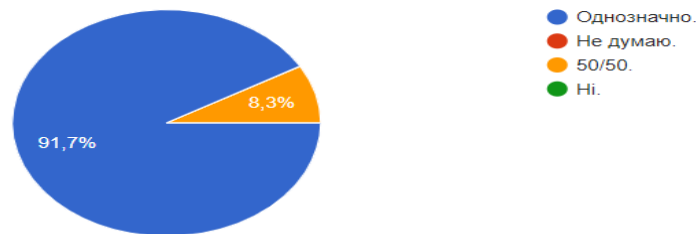

Рис. 2.5. Загальна статистика відповідей

Відносно четвертого питання «Як Ви думаєте, як впливає візуалізація навчальної інформації на навчання учнів?», кількість опитуваних, що відповіли «Значний позитивний вплив», складає 91,7%, що на 8,3% менше, порівняно з опитуванням 2022 року (див. додаток Б), варіант «помірний позитивний вплив» обрали 8,3%. Інші варіанти – ніхто не обрав. Описані результати представлені на рисунку 2.6.

4. Як Ви думаєте, як впливає візуалізація навчальної інформації на навчання учнів?

 Копіювати

12 відповідей

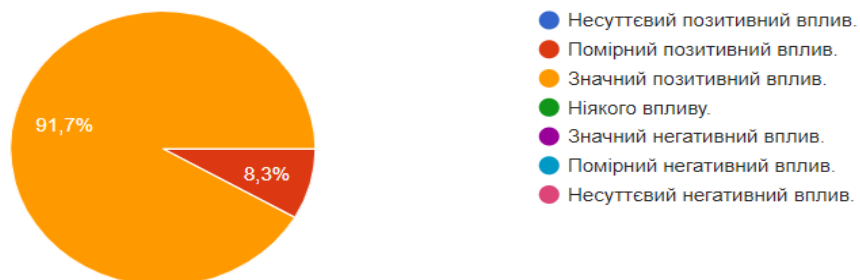

Рис. 2.6. Загальна статистика відповідей

Відносно п'ятого питання «Як Ви думаєте, чи впливає візуалізація навчальної інформації на розвиток пізнавальних процесів молодших школярів?», кількість опитуваних, що відповіли «Однозначно», складає 100%, інші варіанти – ніхто не обрав.

Відносно шостого питання «Як Ви вважаєте, чи підвищує візуалізація навчальної інформації вмотивованість учнів до навчання?», кількість опитуваних, що відповіли «Однозначно», складає 91,7%, що на 2,8% більше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б), «Трохи» – 8,3%, що на 2,8% менше, порівняно з опитуванням 2022 року(див. додаток Б), інші варіанти – ніхто не обрав. Описані результати представлені на рисунку 2.7.

6. Як Ви вважаєте, чи підвищує, візуалізація навчальної інформації, вмотивованість учнів до навчання?

 Копіювати

12 відповідей

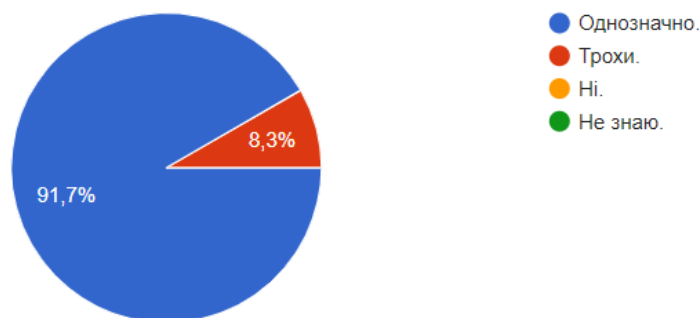

Рис. 2.7. Загальна статистика відповідей

Відносно сьомого питання «Чи ефективно використовувати, візуалізацію навчальної інформації для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію?», кількість опитуваних, що відповіли «Однозначно», складає 75%, що на 25% менше, ніж в опитування 2022 року(див. додаток Б), «Не зовсім» - 25%, інші варіанти – ніхто не обрав. Описані результати помітно відрізняються від опитування 2022 року(див. додаток Б) і зображені на рисунку 2.8.

Відносно восьмого питання «Чи застосовуєте Ви візуалізацію навчальної інформації на своїх уроках?», кількість опитуваних, що відповіли «Так», складає 100%, інші варіанти – ніхто не обрав.

7. Чи ефективно використовувати, візуалізацію навчальної інформації, для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію?

 Копіювати

12 відповідей

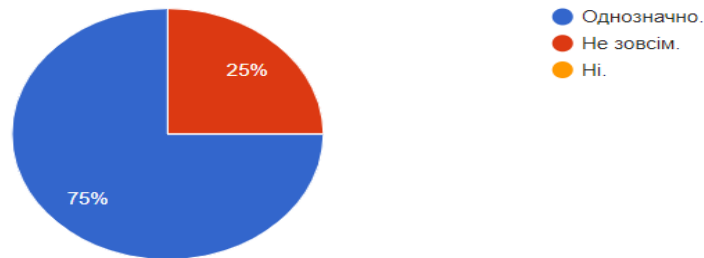

Рис. 2.8. Загальна статистика відповідей

Відносно дев'ятого питання «Де Ви берете візуалізаційні матеріали для свого уроку?», кількість опитуваних, що відповіли «Знаходжу готовий цікавий візуальний матеріал в інтернеті», складає 83,3%, що на 5,5% більше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б), «Використовую підручники» – 50%, що на 22,8% менше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б), «Створюю візуальні матеріали самостійно» – 83,3%, що на 16,7% менше, відносно опитування 2022 року(див. додаток Б), інші варіанти – ніхто не обрав. Описані результати представлені на рисунку 2.9.

9. Де Ви берете візуалізаційні матеріали для свого уроку?

 Копіювати

12 відповідей

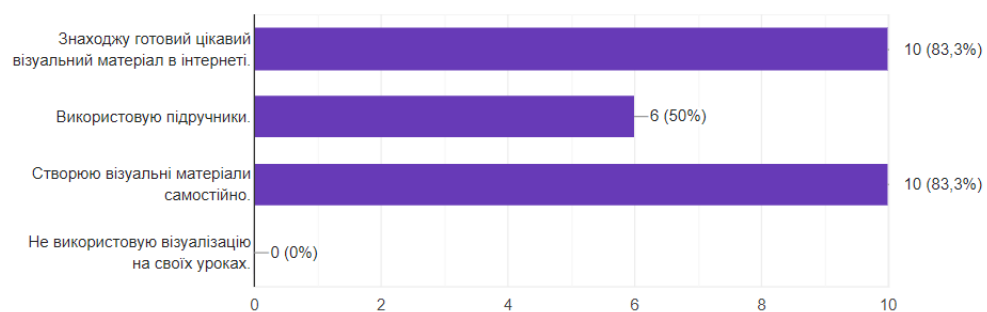

Рис. 2.9. Загальна статистика відповідей

Відносно десятого питання «Які візуальні матеріали Ви використовуєте на своїх уроках?», кількість опитуваних, що відповіли «презентації», складає 83,3%, що на 16,7% менше, ніж в опитуванні 2022 року(див. додаток Б), «Хмари слів» – 75%, що на 2,5% менше, відносно опитування 2022 року(див. додаток Б), «Інструменти дошки Padlet» – 16,7%, що на 38,9% менше, «інтелект-карти» –

41,7%, що на 47,2% менше, «Кроссенси» – 8,3%, що на 36,1% менше, «LearningApps.org» – 58,3%, що на 41,7% менше, ніж в опитування 2022 року (див. додаток Б). Описані результати представлені на рисунку 2.10

10. Які візуальні матеріали Ви використовуєте на своїх уроках?

 Копіювати

12 відповідей

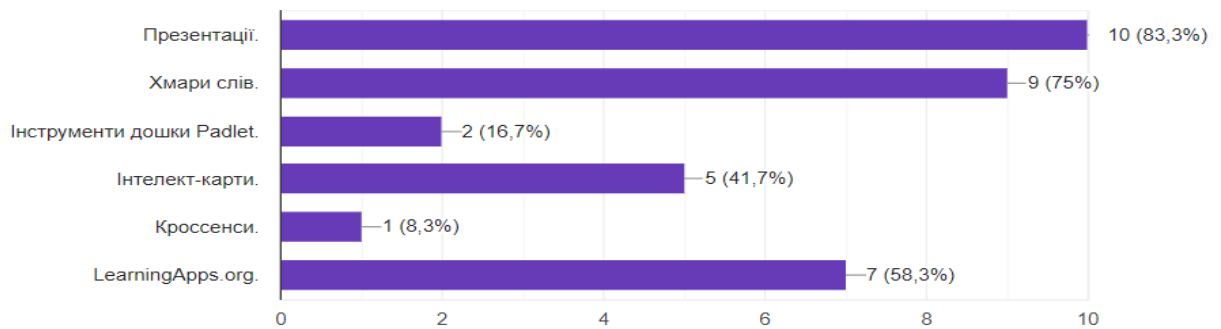

Рис. 2.10. Загальна статистика відповідей

Отже, ми з'ясували, що більшість вчителів знайомі з поняттям «візуалізація навчальної інформації». Вони вважають, що візуалізація впливає на формування вміння сприймати й аналізувати усну інформацію, але, порівняно з 2022 роком стали менше активно застосовувати засоби візуалізації на своїх уроках, під час роботи з учнями молодших класів. Спираючись на дане опитування, можемо зробити висновок, що візуалізація допомагає при формування вміння сприймати й аналізувати усну інформацію, але не всі вчителі опанували освітні технології, тому розвиток цього феномену в закладах освіти, дещо ускладнено.

У рамках нашого дослідження декілька вчителів початкових класів, які працюють в Криворізькій гімназії №108, поділилися з нами своїм досвідом роботи.

Прахова Тетяна Юліусівна, вчитель початкових класів, вчитель вищої категорії, педагогічне звання «старший вчитель», наголошує, що використовує на уроках літературного читання засоби візуалізації для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, а саме:

1. Презентації.
2. Інструменти дошки Padlet.

- 3.Засоби платформи ClassTools.
- 4.Хмари слів.
- 5.Інтелект-карти.
- 6.Кроссенси.
- 7.Гіфки.
- 8.Буктрейлери тощо.

Горшкова Людмила Вікторівна, вчитель початкових класів, вчитель вищої категорії, педагогічне звання «вчитель-методист», наголошує, що використовує на уроках літературного читання засоби візуалізації для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, а саме:

- 1.Перезентації.
- 2.Інструменти дошки Padlet.
- 3.Засоби платформи ClassTools.
- 4.Хмари слів.
- 5.Інтелект-карти.
- 6.Кроссенси.
- 7.Гіфки.

Шарапова Юлія Олександрівна, вчитель початкових класів, спеціаліст II категорії, наголошує, що використовує на уроках літературного читання засоби візуалізації для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію, а саме:

- 1.Перезентації.
- 2.Інструменти дошки Padlet.
- 3.Засоби платформи ClassTools.
- 4.Хмари слів.
- 5.Інтелект-карти.
- 6.Кроссенси.

Таким чином, учителі початкової школи надають увагу візуалізації як засобу формування навичок слухання та розуміння почутого.

Отже, враховуючи вище написане, ми можемо зробити висновок, що досліджувана проблема у практиці шкільного навчання є актуальною. Аналіз ДСПО показав, що вчителі початкових класів мають навчити здобувачів освіти сприймати усну інформацію, перетворювати її в різні форми повідомлень, виокремлювати цікаве та потрібне з почутого, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати почуте.

Аналіз типової освітньої програми з літературного читання показав, що в 4-му класі учні вже повинні вміти сприймати усну інформацію, аналізувати, інтерпретувати та відтворювати почуте.

Аналіз підручників з літературного читання показав, що нам є над чим працювати, адже жоден підручник не відповідає повною мірою вимогам щодо досліджуваної проблеми.

2.2. Дослідно-експериментальна робота з формування вміння сприймати й аналізувати усну інформацію засобом візуалізації в учнів 4 класу

З метою виявлення рівня сформованості вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4-го класу нами було проведено діагностику. Учням запропонували прослухати казку «Каша із сокири»[17] та відповісти на запитання за її змістом[18](див. додаток В).

У діагностиці взяли участь учні 4-Б та 4-Г класу, загальна кількість дітей – 38 осіб. Після аналізу відповідей ми виявили такі результати(див. рис. 2.11): учні, які впорались на високому рівні – 50%, достатній – 21%, середній – 18%, початковий – 11%.

Більшість учнів, а саме 50%, продемонстрували високий рівень розуміння змісту казки та вміння відповідати на запитання. Це свідчить про те, що більшість учнів володіють навичками слухання та аналізу усного мовлення. 21%

учнів показали достатній рівень. Це означає, що їм необхідно більше практикуватися у формулюванні відповідей та глибшому аналізі тексту. 18% учнів мають середній рівень. Таким учням слід приділити більше уваги під час занять, надавати додаткові завдання для розвитку навичок слухання та розуміння. 11% учнів виявили початковий рівень. Ці учні потребують індивідуальної роботи та додаткової підтримки.

*Рис. 2.11. Результати діагностики рівня сформованості вміння
сприймати й аналізувати усну інформацію*

Аналіз результатів діагностики показав, що завдання, які вимагали від здобувачів освіти розгорнутих відповідей, виявилися для них найбільш складними. Це вказує на певні прогалини у формуванні вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію. Зокрема, учасники могли відчувати труднощі у структуруванні своїх думок, виокремленні головної ідеї та аргументації своєї позиції.

Ми вважаємо, що такий результат спричинено рядом проблем:

- дистанційне навчання вносить свої корективи, тож не виключаємо ряд технічних проблем, що могли завадити успішно впоратися із завданням;
- дітям важко було зосередити увагу, через те сприйняття та аналіз почутого викликали труднощі;

- діти мають нерозвинену пам'ять, через що не змогли запам'ятати важливі деталі;
- недостатньо розвинений словниковий запас слів;
- війна у нашій країні має значний вплив на психоемоційний стан учнів, можливо, діти відчували підвищений рівень тривожності або стресу, що негативно вплинуло на їхню здатність до навчання;
- недостатня мотивація або відсутність інтересу до матеріалу також могли вплинути на результати.

Отже, враховуючи вище написане, ми створили модель поетапної роботи над формуванням вмінь сприймати та аналізувати усну інформацію (див. рис. 2.12):

1 етап: Створення сприятливої атмосфери

- **Психологічна підготовка:** використання різноманітних релаксаційних технік, вправ на концентрацію уваги, створення позитивного емоційного фону.
- **Мотивація:** застосування цікавих завдань, ігор, проєктів, що відповідають інтересам учнів.

2 етап: Розвиток слухової пам'яті

- **Вправи на запам'ятовування** коротких текстів, послідовностей слів, звуків.
- **Аудіювання** коротких оповідань, казок, віршів з подальшим відтворенням змісту.
- **Ментальні карти:** спільне створення ментальних карт після прослуховування тексту.

3 етап: Розвиток аналітичних навичок

- **Запитання:** відкриті запитання, що стимулюють до міркувань, порівнянь, узагальнень.
- **Обговорення** у групах або в парі, висловлювання власної думки, аргументація.
- **Складання плану** до тексту, до розповіді, до почутого.

4 етап: Розвиток словникового запасу

- **Лексичні вправи:** підбір синонімів, антонімів, розширення лексичного значення слів.
- **Створення власних текстів** на основі прослуханого матеріалу.

5 етап: Застосування новітніх технологій

- **Відео:** перегляд відеофрагментів та їх обговорення.
- **Онлайн-платформи:** використання інтерактивних вправ, тестів.

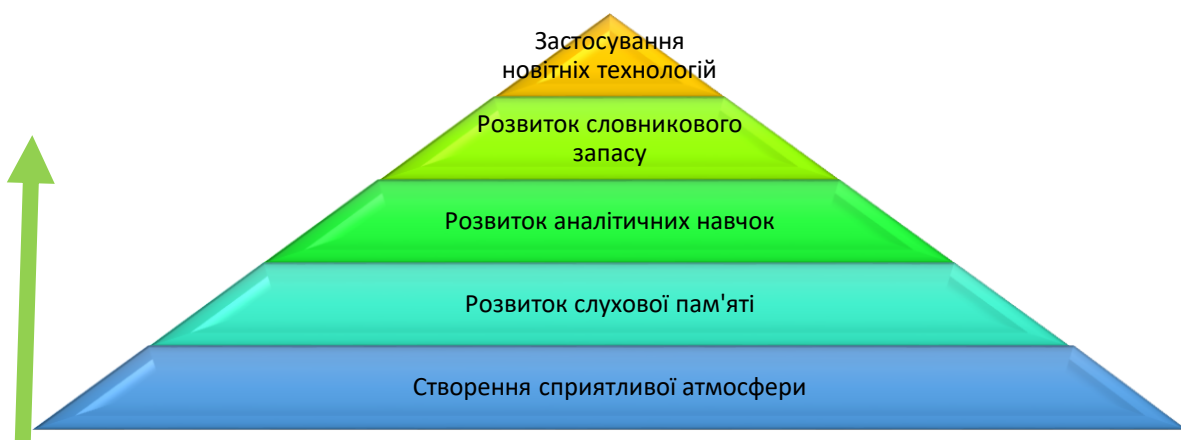

Рис. 2.12. Модель поетапної роботи над формуванням вмінь сприймати та аналізувати усну інформацію

2.3. Результати дослідної роботи

З вересня 2024 року в умовах своєї роботи з учнями 4-го класу на базі Криворізької гімназії №108 ми поступово впроваджували нашу систему роботи в освітній процес учнів. На кожному уроці літературного читання ми працювали за чітким алгоритмом, що сприяло насамперед дисциплінованості учнів.

Ми завжди починали урок зі створення сприятливої атмосфери (див. додаток Г): використовували різні хвилинки релаксації, дихальні вправи, нейропсихологічні ігри (див. рис. 2.13). Завдяки таким коротеньким вправам ми досягали спокою у класі та зосередженню дітей на занятті.

Рис. 2.13. Створення сприятливої атмосфери на уроці літературного читання

Також ми використовували вправи на концентрацію уваги (див. рис. 2.14), задля зосередження учнів на потрібних деталях уроку(див додаток Г).

Рис. 2.14. Вправи на концентрацію уваги

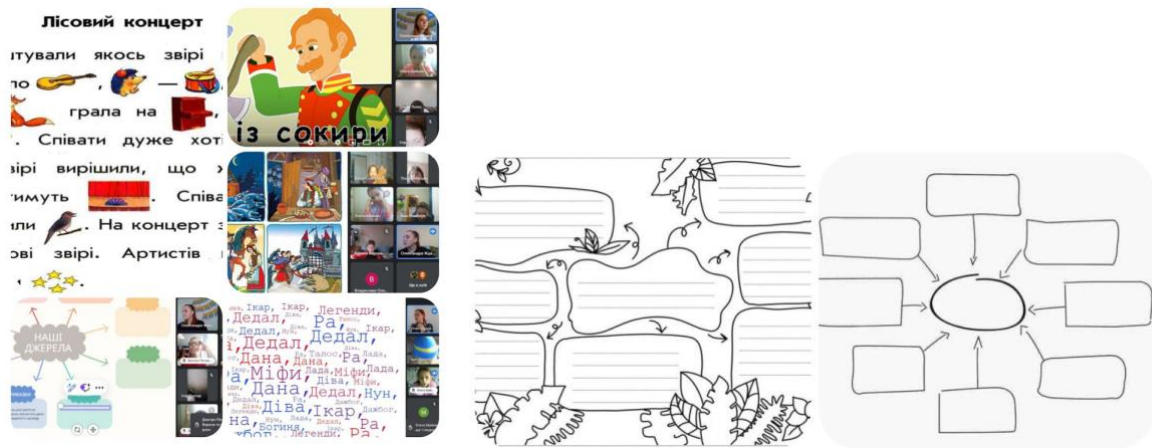

Рис. 2.15. Вправи на розвиток слухової пам'яті

Потім ми використовували вправи для розвитку аналітичних навичок (див. додаток Е), адже важливо не лише вміти слухати, а й аналізувати та розуміти почуте (див. рис. 2.16).

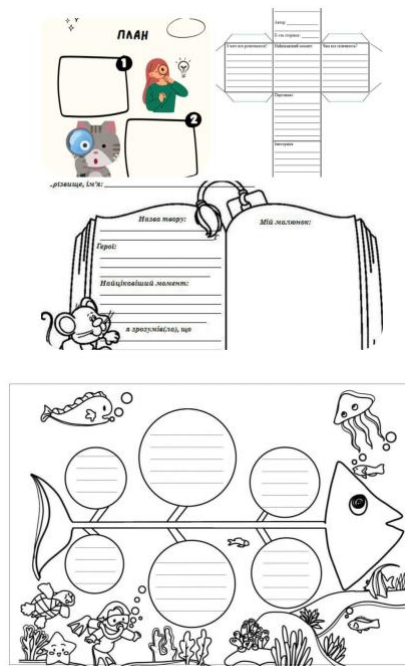

Рис. 2.16. Вправи на розвиток аналітичних навичок

Для досягнення цієї мети ми використовували відкриті запитання, що стимулює учнів міркувати, порівнювати, узагальнювати. Також діти гарно дискутують у групах, доводять свою думку тощо. Цікавими завданнями були створення планів до прослуханого чи заповнення різноманітних карток за змістом почутого.

Хочемо наголосити, що важливо звертати увагу на розвиток словникового запасу, що сприяє покращенню усного мовлення учнів, розвиває пам'ять та мислення (див. рис. 2.17). Саме тому на уроках літературного читання ми звертали увагу на нові слова, їх наголошення, підбирали синоніми до відомих слів тощо.

Важливо не забувати, що наша реальність наповнена різноманітними новітніми технологіями і, щоб рухатись в ногу з часом, завдання мають бути цікавими, яскравими і сучасними. Тому під час всієї нашої роботи ми використовували різноманітні засоби візуалізації, які сприяють покращенню засвоєння знань: презентації, відеофрагменти, таблиці, схеми, малюнки, різноманітні онлайн-платформи: learning.apps, wordwall, learning.ua тощо.

З метою виявлення рівня ефективності нашої системи роботи та рівня сформованості вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4-го класу нами було проведено підсумкову діагностику. Учням було запропоновано прослухати народну легенду «Хліб і золото»[23] і за змістом прослуханого заповнити ромашку Блума з різними типами запитань(див. рис. 2.18):

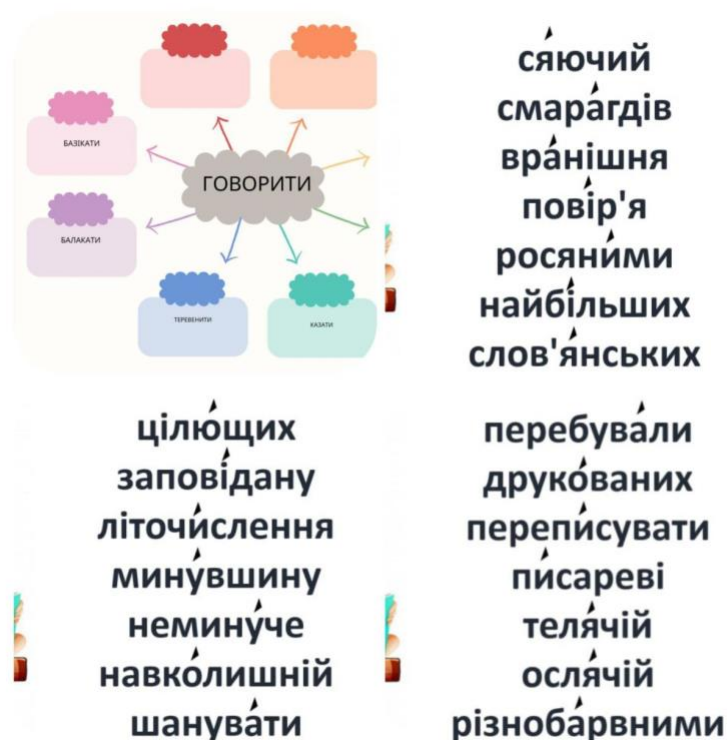

Рис. 2.17. Вправи на розвиток словникового запасу

- **Прості запитання** (Що? Де? Коли? Хто?) – спрямовані на визначення рівня сприймання усної інформації. Здобувач освіти повинен був вказати персонажів легенди, якими були події, де вони відбувались і коли.
- **Пояснювальні запитання** (Чому? Яке? Звідки? Куди?) – спрямовані на визначення рівня критично сприймати усну інформацію та вміти виділяти головне. Здобувач освіти повинен був пояснити що сталося, віднайти причини та наслідки події.
- **Уточнювальні запитання** (Якщо б? Чи потрібно? Чи правильно зрозумів?) – спрямовані на визначення рівня вміти аналізувати та інтерпретувати почуте. Здобувач освіти повинен був проаналізувати вчинки кожного персонажа та вказати чи потрібні вони були, чи правильно вчинив герой тощо.
- **Практичні запитання** (Як би ти вчинив на місці героя?) – спрямовані на визначення вміння відтворювати зміст почутого з власними судженнями та думками. Здобувач освіти повинен був поставити себе на місце головних персонажів та вказати, як би він вчинив під час тієї чи іншої події.
- **Творчі запитання** (Як би розвивались події? Що було б..?) – спрямовані на визначення рівня творчо мислити, вміти створювати щось нове. Здобувач освіти повинен був позначити, як би розвивались події при певній зміні сюжету.
- **Оцінюючі запитання** (Добре чи погано..? Як вважаєш?) – спрямовані на визначення рівня оцінювати прослуханий твір та власну роботу. Здобувач світи мав оцінити вчинки героїв, твір, а також, оцінити власну роботу.

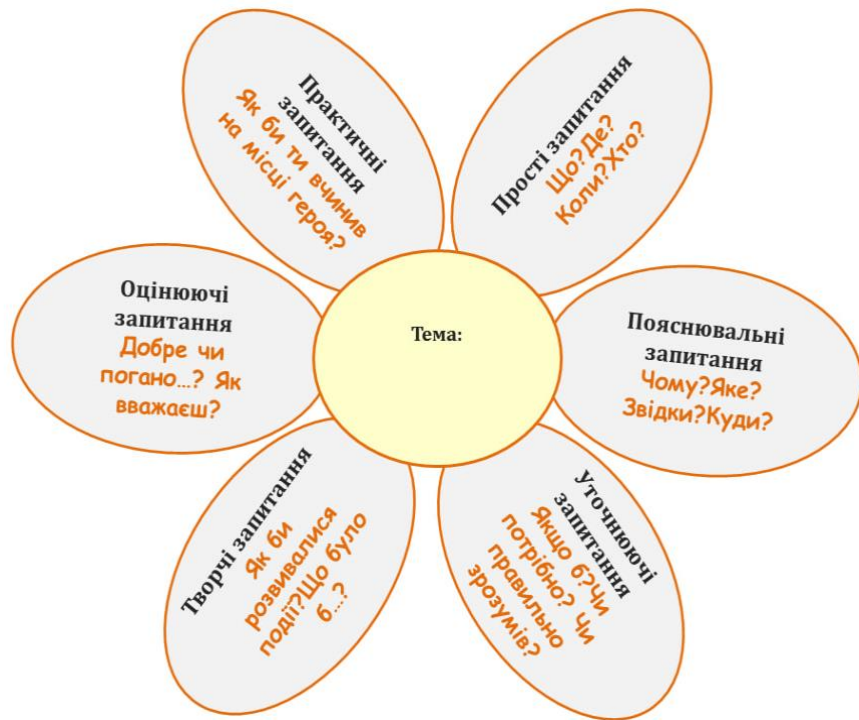

Рис. 2.18. Ромашка Блума

Для визначення рівня сформованості вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4-го класу ми розробили відповідні критерії (див. табл. 2.1), спираючись на типову освітню програму під керівництвом О. Я. Савченко [28].

В діагностиці взяли участь учні 4-Б та 4-Г класу, загальна кількість дітей – 40 осіб. Після аналізу відповідей ми виявили такі результати (див. рис. 2.19): учні, які впорались на високий рівень – 55%, достатній – 22,5%, середній – 15%, початковий – 7,5%.

Таблиця 2.1

Критерії встановлення ступеня сформованості вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію в учнів 4-го класу

Назва критерію	Зміст критерію
Сприймання	Здобувач освіти критично сприймає усну інформацію.
Аналіз та інтерпретація	Здобувач освіти розуміє почуте, аналізує (виділяє важливі елементи серед великого потоку інформації) та інтерпретує усну інформацію.
Відтворення	Здобувач освіти відтворює усне повідомлення відповідно до мети.
Цінність	Здобувач освіти висловлює власне ставлення до почутого, проявляє творчі здібності (придумує кінцівку або змінює сюжет за почутим)

Більшість учнів, а саме 55% (показник збільшився на 5%) продемонстрували високий рівень розуміння змісту почутого та вміння відповідати на запитання. Це свідчить про те, що більшість учнів володіють навичками слухання та аналізу усного мовлення. 22,5% (показник збільшився на 1,5%) учнів показали достатній рівень. Це означає, що їм необхідно більше практикуватися у формулюванні відповідей та глибшому аналізі тексту. 15% (показник знизився на 3%) учнів мають середній рівень. Таким учням слід приділити більше уваги під час занять, надавати додаткові завдання для розвитку навичок слухання та розуміння. 7,5% (показник знизився на 3,5%) учнів виявили початковий рівень. Ці учні потребують індивідуальної роботи та додаткової підтримки.

Аналіз результатів діагностики показав, що показники високого та достатнього рівнів зросли і за рахунок цього показники середнього та початкового рівнів знизились (див. рис. 2.20).

*Рис. 2.19. Результати діагностики рівня сформованості вміння
сприймати й аналізувати усну інформацію*

Рис. 2.20. Результати вхідної та вихідної діагностики рівня сформованості вміння сприймати й аналізувати усну інформацію

Це вказує на те, що наша поетапна система роботи працює, але треба докласти більше зусиль, щоб закрити наявні певні прогалини у формуванні вміння сприймати й аналізувати усну інформацію.

Висновки до розділу 2

Дослідивши стан проблеми у практиці шкільного навчання, ми можемо зазначити, що теоретичний аналіз державних документів, чинної типової освітньої програми дали нам можливість зробити висновок, що наша поетапна система роботи буде ефективніша на уроках літературного читання, адже набагато простіше формувати вміння сприймати й аналізувати усну інформацію на тих уроках, де діти вчать слухати один одного, під час читання, слухають вчителя під час опрацювання певного літературного твору тощо.

Ми здійснили аналіз підручників з літературного читання та зробили висновки, що мало підручників відповідають типовій освітній програмі, за якою

ми працюємо, тож, вирішили, що необхідно самостійно створювати чи добирати усний та дидактичний матеріали.

Ми не забули, як впливає візуалізація на формування досліджуваних вмінь, тому провели опитування серед вчителів 1-4 класів на базі Криворізької гімназії №108 і порівняли його з результатами опитування 2023 року та зробили висновки, що це поняття для вчителів не нове, але не всі педагоги опанували новітні технології, тому розвиток цього феномену в закладах освіти дещо ускладнено.

Ми опитали вчителів паралельних 4-х класів, щодо використання ними цікавих засобів візуалізації і в загальному отримали такі відповіді: презентації, інструменти дошки Padlet, хмари слів, інтелект карти тощо.

З метою формування рівня сформованості вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію ми провели діагностику, де з'ясували, що учні, які впорались на високому рівні – 50%, достатньому – 21%, середньому – 18%, початковому – 11%.

Враховуючи отримані результати, ми створили модель поетапної роботи над формуванням вмінь сприймати та аналізувати усну інформацію:

1 етап: Створення сприятливої атмосфери

- Психологічна підготовка: використання різноманітних релаксаційних технік, вправ на концентрацію уваги, створення позитивного емоційного фону.
- Мотивація: застосування цікавих завдань, ігор, проєктів, що відповідають інтересам учнів.

2 етап: Розвиток слухової пам'яті

- Вправи на запам'ятовування коротких текстів, послідовностей слів, звуків.
- Аудіювання коротких оповідань, казок, віршів з подальшим відтворенням змісту.
- Ментальні карти: спільне створення ментальних карт після прослуховування тексту.

3 етап: Розвиток аналітичних навичок

- Запитання: відкриті запитання, що стимулюють до міркувань, порівнянь, узагальнень.
- Обговорення у групах або в парі, висловлювання власної думки, аргументація.
- Складання плану до тексту, до розповіді, до почутого.

4 етап: Розвиток словникового запасу

- Лексичні вправи: підбір синонімів, антонімів, розширення лексичного значення слів.
- Створення власних текстів на основі прослуханого матеріалу.

5 етап: Застосування новітніх технологій

- Відео: перегляд відеофрагментів та їх обговорення.
- Онлайн-платформи: використання інтерактивних вправ, тестів.

Після апробації розроблених нами матеріалів ми провели вихідну діагностику, де отримали такі результати: учні, які впорались на високий рівень – 55%, достатній – 22,5%, середній – 15%, початковий – 7,5%.

Отже, можемо зробити висновки, що наша поетапна система роботи працює, але треба докласти більше зусиль, щоб закрити наявні прогалини у формуванні вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що вміння сприймати й аналізувати усну інформацію, вчені трактують по-різному. Одні науковці вважають, що це виконання смислової обробки інформації, коли людина одночасно сприймає й аналізує усне мовлення. Інші вчені наголошують, що це вміння слухати і сприймати почуте. Дехто каже, що це засіб, який допомагає пізнавати навколишній світ. Ми підтримуємо таку низку думок та хочемо узагальнити і зазначити, що вміння сприймати й аналізувати усну інформацію – це вміння та навички уважно слухати, швидко та точно сприймати почуте, а також, розподіляти почутий мовний матеріал на складові частини задля кращого розуміння.

Ми вважаємо, що ці навички забезпечують повноцінне спілкування в повсякденному житті та успішне навчання, допомагають учням навчитися зосереджуватися, активно слухати, запам'ятовувати та робити аналіз почутого.

Спираючись на аналіз наукової літератури, ми зробили висновок, що формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію буде ефективним за умови використання засобу візуалізації.

Науковці та педагоги визначають термін «візуалізація» по-різному: відображення абстрактної інформації за допомогою графіки, наочність, що виконує тільки ілюстративну функцію, створення та представлення графічного образу текстової інформації, тощо. Ми підтримуємо таку різноманітність думок і хочемо узагальнити, що візуалізація – це унаочнення навчального матеріалу, з метою забезпечення інтенсифікації, прискорення та полегшення навчального процесу.

Дослідивши стан проблеми у практиці шкільного навчання, ми можемо зазначити, що дане питання є актуальним.

Аналіз ДСПО показав, що вчителі початкових класів мають навчити здобувачів освіти сприймати усну інформацію, перетворювати її в різні форми

повідомлень, виокремлювати цікаве та потрібне з почутого, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати почуте.

Аналіз типової освітньої програми з літературного читання під керівництвом О. Я. Савченко, показав, що в 4-му класі учні вже повинні вміти сприймати усну інформацію, аналізувати, інтерпретувати та відтворювати почуте. Також, ми зробили висновок, що наша робота буде ефективніша на уроках літературного читання, адже набагато простіше формувати вміння сприймати й аналізувати усну інформацію на тих уроках, де діти вчаться слухати один одного під час читання, слухають вчителя під час опрацювання певного літературного твору.

Аналіз підручників з літературного читання показав, що нам є над чим працювати, адже жоден підручник не відповідає повною мірою вимогам до досліджуваної теми.

Пам'ятаючи, як впливає візуалізація на формування досліджуваних вмінь, провели опитування серед учителів 1-4 класів на базі Криворізької гімназії №108 і порівняли його з результатами опитування 2023 року та зробили висновки, що це поняття для вчителів не нове, але не всі педагоги опанували новітні технології, тому розвиток цього феномену в закладах освіти дещо ускладнено.

Ми опитали вчителів паралельних 4-х класів щодо використання ними цікавих засобів візуалізації і в загальному отримали такі відповіді: презентації, інструменти дошки Padlet, хмари слів, інтелект карти тощо.

З метою формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію ми провели діагностику, де з'ясували, що учнів, які впорались на високий рівень – 50%, достатній – 21%, середній – 18%, початковий – 11%.

Більшість учнів, а саме 50% продемонстрували високий рівень розуміння змісту казки та вміння відповідати на запитання. Це свідчить про те, що більшість учнів володіють навичками слухання та аналізу усного мовлення. 21% учнів показали достатній рівень. Це означає, що їм необхідно більше практикуватися у формулюванні відповідей та глибшому аналізі тексту.

18% учнів мають середній рівень. Таким учням слід приділити більше уваги під час занять, надавати додаткові завдання для розвитку навичок слухання та розуміння. 11% учнів виявили початковий рівень. Ці учні потребують індивідуальної роботи та додаткової підтримки.

Враховуючи отримані результати ми створили модель поетапної роботи над формуванням вмінь сприймати та аналізувати усну інформацію:

1 етап: Створення сприятливої атмосфери

- Психологічна підготовка: використання різноманітних релаксаційних технік, вправ на концентрацію уваги, створення позитивного емоційного фону.
- Мотивація: застосування цікавих завдань, ігор, проєктів, що відповідають інтересам учнів.

2 етап: Розвиток слухової пам'яті

- Вправи на запам'ятовування коротких текстів, послідовностей слів, звуків.
- Аудіювання коротких оповідань, казок, віршів з подальшим відтворенням змісту.
- Ментальні карти: спільне створення ментальних карт після прослуховування тексту.

3 етап: Розвиток аналітичних навичок

- Запитання: відкриті запитання, що стимулюють до міркувань, порівнянь, узагальнень.
- Обговорення у групах або в парі, висловлювання власної думки, аргументація.
- Складання плану до тексту, до розповіді, до почутого.

4 етап: Розвиток словникового запасу

- Лексичні вправи: підбір синонімів, антонімів, розширення лексичного значення слів.
- Створення власних текстів на основі прослуханого матеріалу.

5 етап: Застосування новітніх технологій

- Відео: перегляд відеофрагментів та їх обговорення.
- Онлайн-платформи: використання інтерактивних вправ, тестів.

З вересня 2024 року, в умовах своєї роботи з учнями 4-го класу, на базі Криворізької гімназії №108 ми поступово впроваджували нашу систему роботи в освітній процес учнів. На кожному уроці літературного читання ми працювали за чітким алгоритмом, що привело, в першу чергу, до дисциплінованості учнів.

Після апробації ми провели підсумкову діагностику, де отримали такі результати: учнів, які впорались на високий рівень – 55%, достатній – 22,5%, середній – 15%, початковий – 7,5%.

Більшість учнів, а саме, 55% (показник збільшився на 5%) продемонстрували високий рівень розуміння змісту почутого та вміння відповідати на запитання. Це свідчить про те, що більшість учнів володіють навичками слухання та аналізу усного мовлення. 22,5% (показник збільшився на 1,5%) учнів показали достатній рівень. Це означає, що їм необхідно більше практикуватися у формулюванні відповідей та глибшому аналізі тексту.

15% (показник знизився на 3%) учнів мають середній рівень. Таким учням слід приділити більше уваги під час занять, надавати додаткові завдання для розвитку навичок слухання та розуміння. 7,5% (показник знизився на 3,5%) учнів виявили початковий рівень. Ці учні потребують індивідуальної роботи та додаткової підтримки.

Отже, враховуючи вище написане, можемо зробити висновки, що запропонована поетапна система роботи працює і якщо продовжувати працювати в такому ж темпі за чітким алгоритмом, результати будуть покращуватись. А це означає, що мету кваліфікаційної роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Берьозкіна Ю. Теоретико-практичне підґрунтя використання засобів візуалізації на уроках української мови в НУШ. Актуальні питання сучасної науки та освіти: збірка наукових праць. Слов'янськ. 2023. С. 6-16.
URL:
https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2023/05_may/24/03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0%202023.pdf#page=7 (дата звернення 23.03.2024).
3. Білошапка Н. М. Спецкурс з формування в майбутніх учителів математики вмінь візуалізувати навчальний матеріал. *ICI Journals Master List*. URL:
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/907432.pdf> (дата звернення 29.06.2024).
4. Богданець-Білокаленко Н. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. заг. середн. освіти : (у 2-х частинах): Частина 2. Читання. Наталія Богданець-Білокаленко, Юлія Шумейко. — Київ: Грамота, 2021. — 160 с. : іл. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/1ukranska-mova-ta-chitannya-4-klas/3ukranska-mova-ta-chitannya-pdruchnik-dlya-4-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-u-2-kh-chastinakh/> (дата звернення 19.07.2024).
5. Божко О. П. Формування в учнів аудіативних умінь як складової текстотвірної компетентності.
URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN22/13bopstk.pdf> (дата звернення 20.03.2023)
6. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.

7. Вашуленко О. В. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра.
URL:<https://lib.iitta.gov.ua/714312/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%202011.pdf> (дата звернення 17.04.2023).
8. Вашуленко О. В. Українська мова та читання: підруч. для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. О. В. Вашуленко. — К.: Видавничий дім «Освіта», 2021. — 168 с. : іл.
URL: <https://pidruchnyk.com.ua/654-ukrayinska-mova-vashulenko-dubovik-4-klas.html> (дата звернення 10.09.2024).
9. Гайда О. М., Борсук Н. І., Онищук В. М. Активне слухання як елемент комунікації у журналістських інтерв'ю. In: *The 6 th International scientific and practical conference—Topical issues of modern science, society and education* (December 26-28, 2021) SPC—*Sci-conf. com. ua*, Kharkiv, Ukraine. 2021. 1889 p. 2021. p. 1018.
10. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою: Вчимося слухати і розуміти почуте. К.: Пед. думка, 2003. 144 с.
11. Державний стандарт початкової освіти. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.02.2023)
12. Донченко Т. К., Томко К. В. Мовленнєвий розвиток учнів у процесі навчання української мови в основній школі: навч.-метод. посібник для вчителів і студентів. Т. К. Донченко; Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 369–374.
13. Дорошкевич Д. В. Аналіз інструментів оцінки ефективності візуального цифрового контенту. Ефективна економіка №4. 2020. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7759> (дата звернення: 29.06.2024).

- 14.Дубовик С. Аудіювання на уроках української мови. Початкова школа. Вип. №3. 2002. С. 48-51.
- 15.Дьолог О. С. Роль аудіювання на заняттях з української мови як іноземної. О. С. Дьолог. Інновації та традиції у мовній підготовці студентів: матеріали міжнар. науково-практ. семінару, 8 груд. 2020 р. – Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2020. – С. 79-93.
- 16.Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 27.02.2024).
- 17.Казки українською. Каша із сокири, 2018. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=iEprEAOevRQ> (дата звернення: 12.09.2024).
- 18.Каша із сокири. Аудіювання. 4 клас. *Google Docs*. URL: https://docs.google.com/forms/d/1EilCCU7VGW-W6p1_IPK7rCX2ML_IkQd2s3LolnXogAM/edit (дата звернення: 12.09.2024).
- 19.Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови / І. М. Кочан, Н. М. Захлюпана. Львів, 2005. 306 с.
- 20.Клименко Ж. В. Дива візуалізації, або Як зробити знання видимими, а уроки літератури – незабутніми. *Всесвітня література в школах України*. № 3. 2019. С. 2-11. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/27116/1/Klymenko_Zhanna.pdf (дата звернення 17.03.2023).
- 21.Кузьменко Н. І. Засоби візуалізації інформації на уроках української мови при вивченні теми «Синтаксис»: метод. розробка. Київ, 2020. 31с. URL: <http://school130.org.ua/education/documents/kyzmenko.pdf> (дата звернення 16.03.2023).
- 22.Кункевич О. А. Процеси пам'яті. Запам'ятовування. Збереження. Відтворення. Забування. URL: <https://vseosvita.ua/library/procesi-pamati->

- [zapamatovuvanna-zberezenna-vidtvorennia-zabuvanna-504157.html](https://www.imzo.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf). (дата звернення 23.07.2024).
23. Легенда «Хліб і золото» (аудіокнига повністю), 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IZw9XCJdIIw> (дата звернення: 23.10.2024)
24. Нова українська школа. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення: 29.06.2024).
25. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja. Під заг. ред. Бібик Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206с.
26. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. – Суми : Університетська книга, 2019. – 352 с. – с. 144.
27. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Пономарьова К. І. – Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
28. Савченко О. Я. Типова освітня програма, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення 15.02.2024).
29. Савченко О. Я. Українська мова та читання: Підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Ч.2. О. Я. Савченко, І. В. Красуцька. – Київ: УОБЦ «Оріон», 2021. – 160 с. : іл. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/1ukranska-mova-ta-chitannya-4-klas/7ukranska-mova-ta-chitannya-pdruchnik-dlya-4-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-u-2-kh-chastinakh/> (дата звернення 15.08.2024).
30. Савчук А. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти : у 2-х ч. Ч. 2. А. Савчук. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. — 160 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/1ukranska-mova-ta-chitannya-4-klas/10ukranska-mova-ta-chitannya->

[pdruchnik-dlya-4-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-u-2-kh-chastinakh/](#)

(дата звернення 15.08.2024).

31. Свідерська М. М. Розвиток імпресивного мовлення при нормальному онтогенезі та розладах спектру аутизму. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Серія 19. Вип. 32. С.125 – 130.
32. Скрипник Н. І. Аудіювання як активний вид мовленнєвої діяльності в освітньому процесі закладів вищої освіти. Вісник національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка, 2020. Том 165. № 9. С.126-132.
URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/487> (дата звернення: 13.08.2024).
33. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленсвіт, 2015. 320 с.
34. Глумачний словник української мови, орфографічний словник. Візуалізація – тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн.
URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=візуалізація> (дата звернення: 27.06.2024).
35. Федорова О. А. Формування аудіативних умінь іноземних слухачів підготовчого відділення у процесі навчання української мови. 2016. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/dis%20%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf?id=c5585ecf-c067-49a9-a5f2-0ef2255b23b4> (дата звернення 15.03.2023).
36. Філоненко О. В., Байдак Н. В. Педагогічна технологія візуалізації в освіті. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки 207. 2022. с. 64-71.
URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-64-71> (дата звернення 15.08.2024).
37. Цєпова І. В. Розвиток навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів: аудіювання, говоріння. Х.: Веста, 2008. 176с.

- 38.Цінько С. В. Розвиток у п'ятикласників умінь аудіювання на уроках української мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02. „Теорія і методика навчання української мови”. Світлана Василівна Цінько. – К., 2000. – 18 с.
- 39.Чумарна М. І. Українська мова та читання : підручник для 4 кл. закладів загальн. середн. освіти : у 2-х ч. Ч. 2. М. І. Чумарна. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. — 160 с. : іл. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/1ukranska-mova-ta-chitannya-4-klas/11ukranska-mova-ta-chitannya-pdruchnik-dlya-4-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-u-2-kh-chastinakh/> (дата звернення 17.08.2024).
- 40.Шиян Р. Б. Типова освітня програма, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення 23.03.2024).
- 41.Южакова О.І., Лакомська І.В. Прийоми оптимізації сприйняття та запам'ятовування навчальної інформації. Зб. тез доп. 79-ї наук. конф. викл. акад., Одеса, 16–19 квіт. 2019 р. Одес. нац. акад. харч. технологій ; під заг. ред. Б. В. Єгорова. Одеса, 2019. – С. 420–422. URL: https://card-file.ontu.edu.ua/bitstream/123456789/10450/1/zbirnuk_tez_79_konf_2019_Yu_zhakova.pdf (дата звернення 23.07.2024).
- 42.Юрченко С. Л. Візуалізація в освітньому процесі. 2020. URL: <https://naurok.com.ua/uploads/files/80177/198344.docx> (дата звернення 18.04.2023).
- 43.Tustonja Marijan, et al. Active listening—a model of empathetic communication in the helping professions. *Medicina Academica Integrativa* 1.1. 2024. P. 42-47.

ДОДАТКИ

Додаток А

Матеріали з підручника М. Чумарної 4 клас

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

 Прочитай виразно	 Робота в парах (або групах)
 Запитання та завдання	 Увага!
 Словникова робота	 Чарівний ключик
 Завдання творчого характеру	 Прислів'я та приказки, скоромовки, загадки
 Послухай, переглянь відео	

 Послухай колядку у виконанні Ніни Матвієнко.

 8

 Якщо ти хочеш дізнатися, як усе-таки були створені те-перішні люди, можеш переглянути мультфільм.

 22

 Переглянь мультфільм за сюжетом байки Івана Франка.

 Переглянь мультфільми про козаків та послухай козацькі пісні.

Матеріали з підручника Н. Богданець-Білоskalенко, Ю. Шумейко 4 клас

Умовні позначення:

 — читаємо;	 — творче завдання;
 — запитання та завдання;	 — цікавинки зі скриньки;
 — робота в парах;	 — медіакалейдоскоп;
 — робота в групах;	 — аналізуємо та висловлюємо думку;
 А Я — словник;	 — театралізація.

5. Послухайте вірш Г. Бойка «Консультант». Поясніть, як ви розумієте заголовок, визначте головну думку твору.

15

Прочитайте українську народну пісню, яка належить до жнивських.

Вийшли в поле косарі

Вийшли в поле косарі
Косить ранком на зорі.

Приспів

Гей, нуте, косарі,
Бо нерано почали;
Хоч нерано почали,
Так багато утяли!

До обіду покосили,
Гострі коси потупили.

Приспів

По обіді спочивали,
Гострі коси поклепали.

Приспів

Увечері холодком
Йшли додому всі рядком.

Приспів

А Я *Клепати* — вирівнювати й загострювати лезо коси.

1. Про кого йдеться в пісні? Що робили косарі?

2. Як ви розумієте слова *гострі коси поклепали*?

3. Знайдіть і прослухайте запис в інтернеті. Заспівайте пісню.

3. Прослухайте колядку. Визначте її настрій. Про яке свято в ній згадано?

2. Доповніть таблицю.

Назва літературної казки	Автор (авторка)
«Дубок»	О. Іваненко

Матеріали з підручника О. Я. Савченко, І. В. Красуцької 4 клас

- ✦ Прочитай давню українську пісню і роздивися зображення сучасної витинанки. Чим вони поєднані?

ЯК ЩЕ НЕ БУЛО ПОЧАТКУ СВІТА...

Українська народна обрядова пісня

Як ще не було початку світа,
то ще не було ні неба, ні землі,
а лишень було широке море,
а на тім морі явір зелений.
На тім яворі три голубочки,
три голубочки раду радили:
— Як би ми, браття, світ поставили?
Ой ходім, браття, аж на дно моря
та там добудемо дрібного піску,
той пісок дрібний посієм всюди,
та встане з нього свята землиця,
та буде там золотий камінь,
з того каміння то буде сонце,
то буде сонце і місяць ясний,
рум'яна зоря й звізди¹ прекрасні.

Записала Євгенія Ярошинська

✦ *Маріанна Любас.
Дерево життя*

- 🧐 Про яке дерево розповідається у стародавній пісні?
- 🧐 Які пташки радилися? Який світ хотіли поставити?
- 🧐 Назви ознаки, які вжито до слів *море, явір, пісок, землиця, місяць, зоря*. Яке ставлення людей до сил природи вони передають?
- 🧐 Послухай пісню у виконанні сучасного українського рок-гурту «MNISHEK». Які відчуття вона в тебе викликала? Що нового відкрилося? Обговори з однокласниками/однокласницями.

✦ ¹ Звізди — тут: зірки.

<https://cutt.ly/vjzbz90h>

- Послухайте пісню у виконанні Чоловічої хорової капели України імені Л. М. Ревуцького. Які почуття вона у вас викликала? Обговоріть.

<https://cutt.ly/zg1SD2V>

Які кінофільми тобі подобаються? Хто в них головні герої? Переглянь постер сучасного українського пригодницького фільму-фентезі, знятого **Юрієм Ковальовим** за мотивами однойменного роману **Володимира Рутківського**. Фільм розповідає про сучасного школяра Вітька, який через загадковий портал часу потрапляє в минуле — на тисячу років назад. Які почуття в тебе виникли? Чи хотів би/хотіла би ти опинитися на місці Вітька?

<https://cutt.ly/NgMN2Sm>

Подивіться буктрейлер, присвячений казці «Мауглі». Його створили читачі й читачки Старобільської дитячоянацької бібліотеки, що на Луганщині. Чи сподобався він вам? А якою ви бачите рекламу цієї книжки? Обговоріть.

<https://cutt.ly/jg1DkUt>

- **Вислови свою думку.** Аргументуй.

ДИКТАНТ

Ми пишемо диктант.
Для мене це неважно,
та заважає бант,
так схожий на ромашку.
Ми пишемо диктант,
уважні, мов на старті,
а я дивлюсь на бант,
що на передній парті.
Не пишеться — і край!
Схоплю, напевно, двійку.
Ну, трохи постривай,
із бантиком Надійко!
Хай скінчиться диктант!
Хай задзвенить дзвіночок!
Чи, може, зараз бант
смикнути хоч разочок?

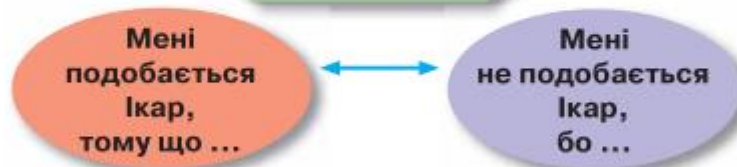

- **Роздивись** ілюстрацію до міфу. Який епізод зобразила художниця? А якою була б твоя ілюстрація до цього міфу? Розкажи або намалюй.

- **Позмагайтеся.** Хто читає уважніше? Прогляньте текст: скільки разів у ньому трапляються слова *Крит* та *Ікар*?
- **Обговоріть:** хто з героїв міфу подобається вам більше?
 - **Вислови свою думку.** Аргументуй.

Займи позицію

- **Будьте дослідниками!** Дізнайтеся, у яких ще творах художньої літератури йдеться про мрію людини літати, немов птах.

Матеріали з підручника А. Савчук 4 клас

Умовні позначення:

- ознайомся з текстом
- працюйте в парі (групі)
- послухай текст, переглянь відео
- дай відповіді на запитання, проведи літературознавче дослідження
- словникова скарбничка

- Книга — друг на все життя.
- Книга — міст у світ знань.
- З ручаїв — ріки, з книжок — знання.
- Книга мовчить, та багато вчить.

 Послухай пісню. Який настрій вона створює?

Слухай жовтушку у світі!

 Послухай пісню «Бабусина вишиванка».
Які емоції виникли в тебе після слухання пісні?
Зобрази смайликами.

 Послухай твір «Щедрик» Миколи Леонтовича.

- Про що, на твою думку, хотів розповісти автор, створюючи цю композицію?
- Які почуття в тебе після прослуханого?

Матеріали з підручника О. Вашуленко 4 клас

Байка вчить, як на світі жить

 > **Послухай байку Езоба «Дроворуб і лисиця».**

- > Як лисиця опинилася в хаті дроворуба?
- > Що означає вислів «чкурнути геть»?
- > Чому лисиця не подякувала дроворубові за схованку?

 > **Послухайте «Казку про пінгвіна, який хотів літати», яку написала Олена Кукуєвіцька.**

 > Хто є героями цієї казкової історії? Назви одним словом.

 > **Послухай оповідання Аніти Майданюк «Жадана ручка».**

- > Як ви гадаєте, чи помиряться дівчатка?
- > Чи вибачили б ви Оленці?
- > Чи зважала Наталка на почуття подружки, коли вихвалялася ручкою?
- > Як би все склалося, якби Наталка була уважнішою до Оленки?

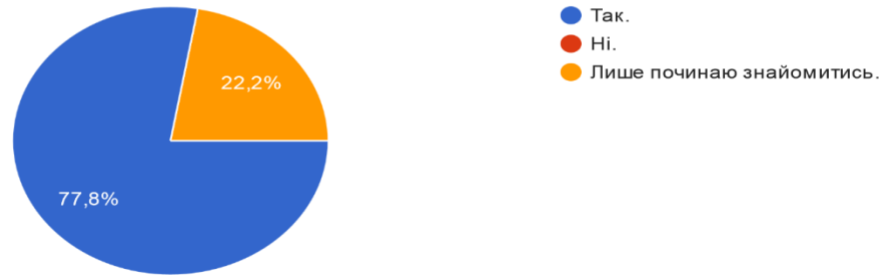

Додаток Б

Результати опитування Криворізької спеціалізованої школи №70 та Покровського ліцею Покровської сільської ради у 2022 році

1. Чи знайомі Ви з поняттям "візуалізація навчальної інформації"?

9 відповідей

2. На Вашу думку, візуалізація навчальної інформації - це, насамперед,

9 відповідей

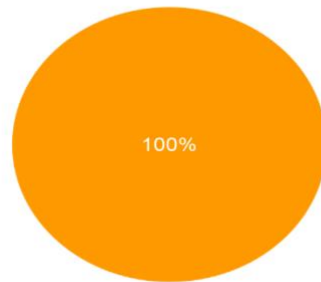
3. Як Ви вважаєте, чи покращує візуалізація, засвоєння навчального матеріалу?

9 відповідей

4. Як Ви думаєте, як впливає візуалізація навчальної інформації на навчання учнів?

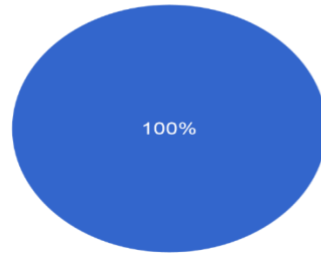
9 відповідей

- Несуттєвий позитивний вплив.
- Помірний позитивний вплив.
- Значний позитивний вплив.
- Ніякого впливу.
- Значний негативний вплив.
- Помірний негативний вплив.
- Несуттєвий негативний вплив.

5. Як Ви думаєте, чи впливає візуалізація навчальної інформації на розвиток пізнавальних процесів молодших школярів?

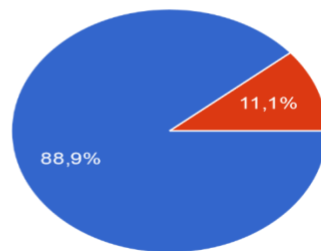
9 відповідей

- Однозначно.
- Не думаю.
- Ні.

6. Як Ви вважаєте, чи підвищує, візуалізація навчальної інформації, вмотивованість учнів до навчання?

9 відповідей

- Однозначно.
- Трохи.
- Ні.
- Не знаю.

7. Чи ефективно використовувати, візуалізацію навчальної інформації, для формування вмінь сприймати й аналізувати усну інформацію?

9 відповідей

- Однозначно.
- Не зовсім.
- Ні.

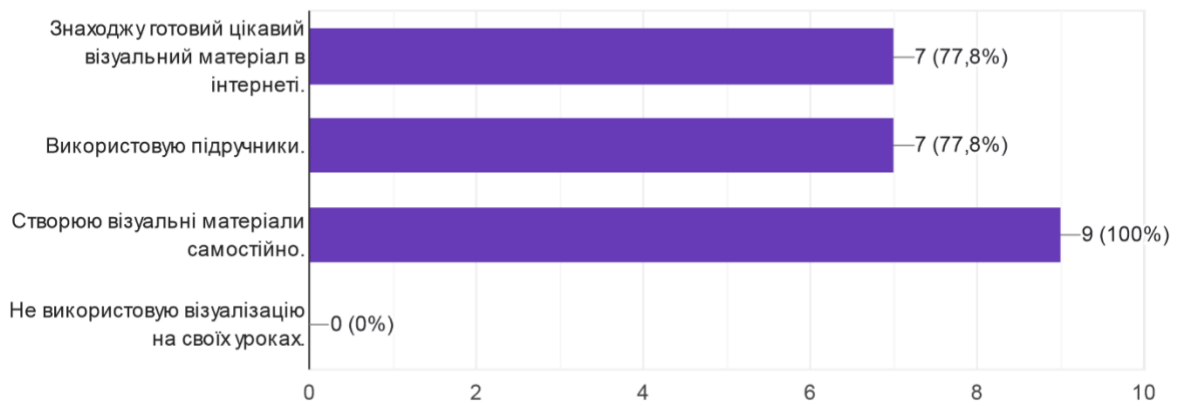
8. Чи застосовуєте Ви візуалізацію навчальної інформації на своїх уроках?

9 відповідей

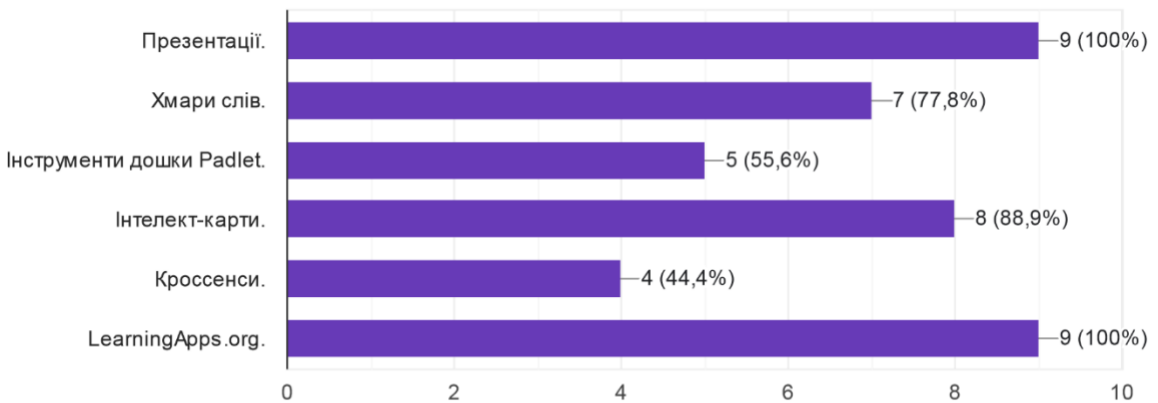
9. Де Ви берете візуалізаційні матеріали для свого уроку?

9 відповідей

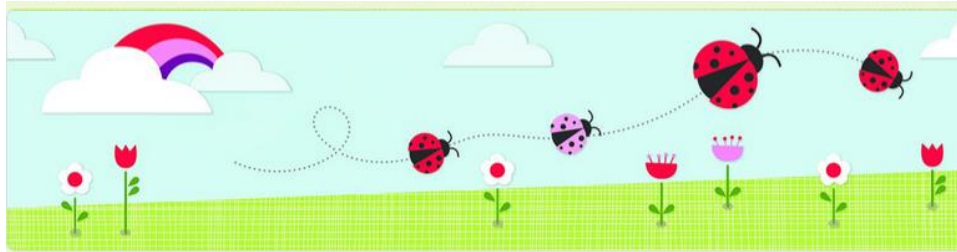
10. Які візуальні матеріали Ви використовуєте на своїх уроках?

9 відповідей

Додаток В

Діагностичний інструментарій рівня сформованості вміння сприймати й аналізувати усну інформацію

Каша із сокири. Аудіювання. 4 клас.

В І U ☞ ☒

Опис форми

Напиши своє прізвище та ім'я *

Текст запитання з короткими відповідями

1. Чому солдат прийшов до бабусі? *

- А. Відпочити.
- Б. Поговорити.
- В. Посміятися.
- Г. Пожити.

2. Чому солдат попросив у бабусі сокиру? *

- А. Щоб полагодити свій ніж
- Б. Щоб зварити кашу
- В. Щоб збудувати будинок
- Г. Щоб налякати жінку

3. Як солдат врешті-решт умовив бабусю дати йому їжу? *

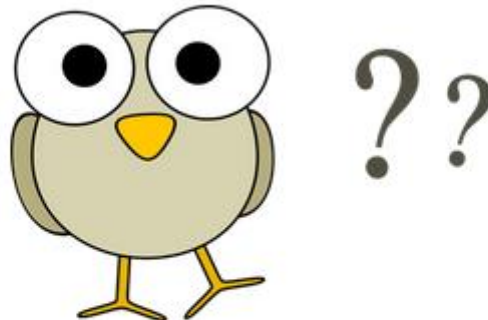
- А. Попросив з ваччліністю
- Б. Сказав, що може зварити кашу із сокири
- В. Пообіцяв поділитися своєю кашею
- Г. Пообіцяв відремонтувати її будинок

4. Як чоловік отримує кашу, використовуючи сокиру? *

- А. Він вдається до допомоги чарівника
- Б. Він розповідає казку
- В. Він робить це за допомогою хитрості
- Г. Він просить друга про допомогу

5. Казка "Каша із сокири" відноситься до: *

- А. Соціально-побутових казок
- Б. Чарівних казок
- В. Казок про тварин

6. Чому бабуся не нагодувала солдата одразу? *

Текст запитання з довгими відповідями

7. У якій послідовності додавались продукти під час готування каші? *

	1	2	3	4
Сокира	☐	☐	☐	☐
Крупа	☐	☐	☐	☐
Масло	☐	☐	☐	☐
Сіль	☐	☐	☐	☐

8. Яка головна думка казки "Каша із сокири"? *

Текст запитання з декільма відповідями

Самооцінювання. *

- Мені було легко.
- Мені було складно, але я впоралась/впорався.
- Я не впевнений/ не впевнена у своєму успіху.

Додаток Г

Вправи для створення сприятливої атмосфери

**Бачиш квітку - повільно
роби глибокий вдих.
Бачиш свічку - повільно
роби глибокий видих.**

Руки радіють.

Вправа №1: Повітряна куля

Вправа №3: Пір'їнка

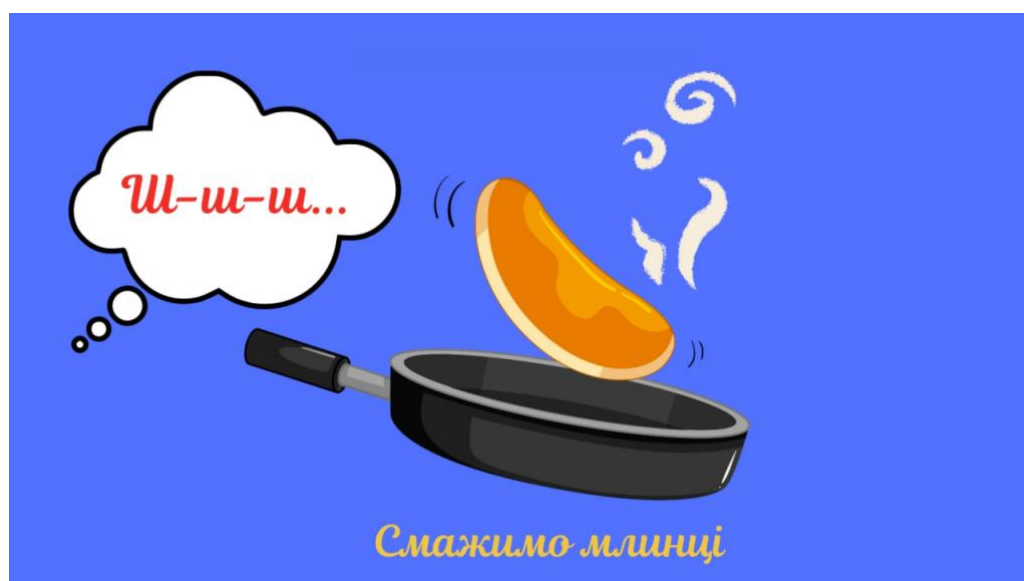

Вправа №2: Свічечка

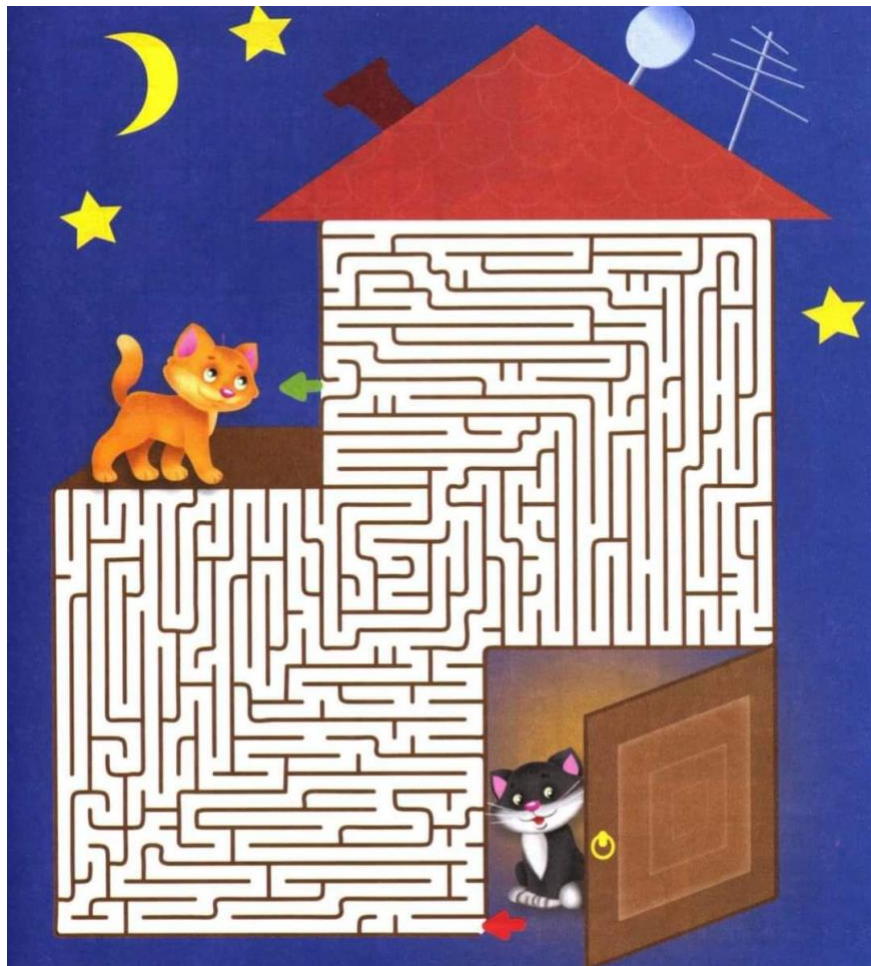
Вправа №4: Тиша

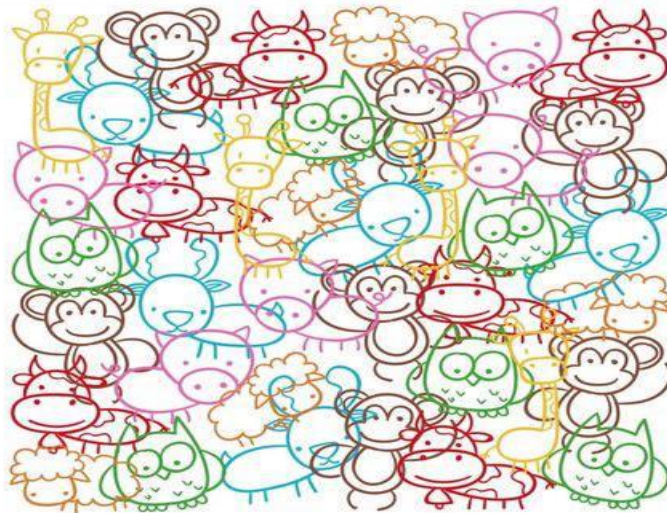
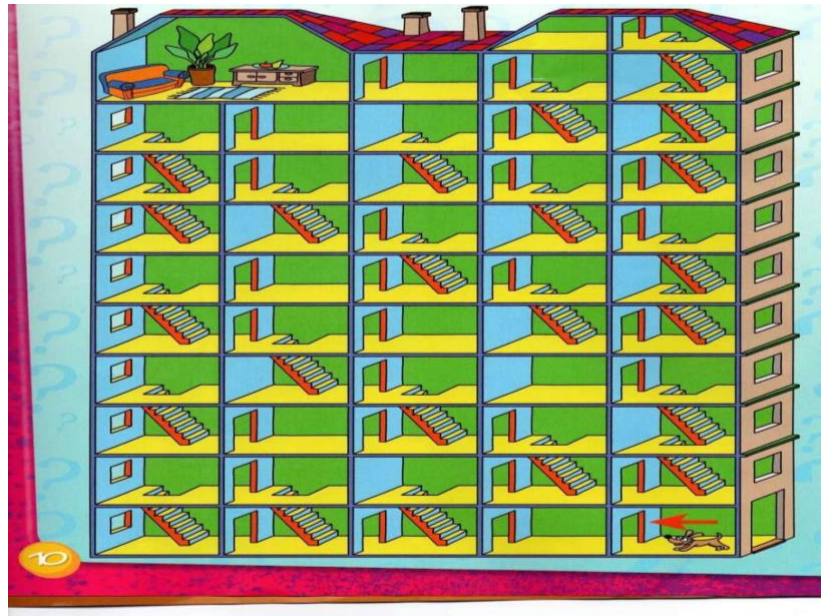
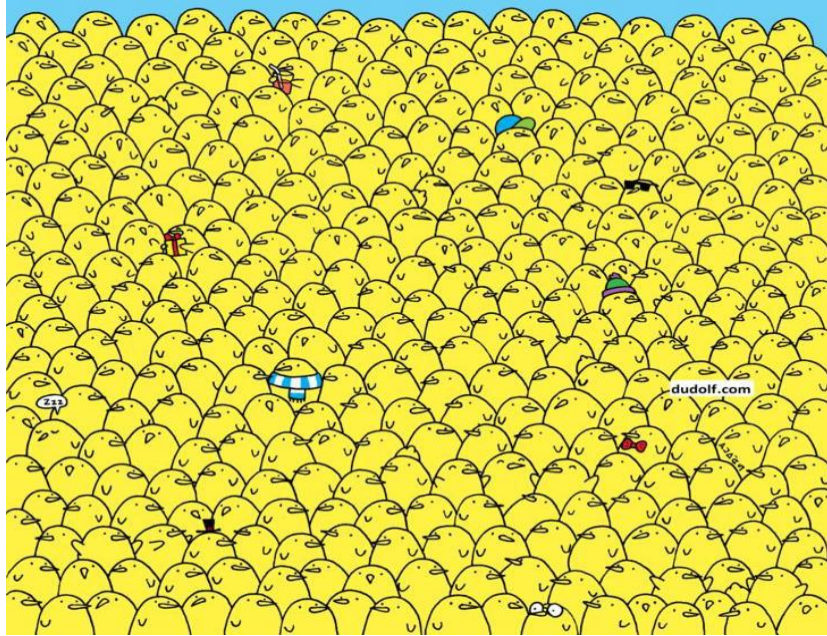

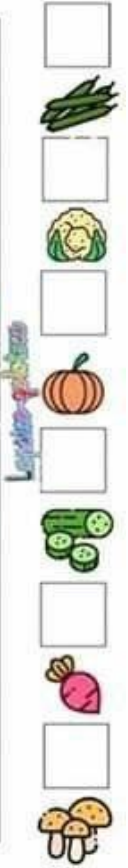
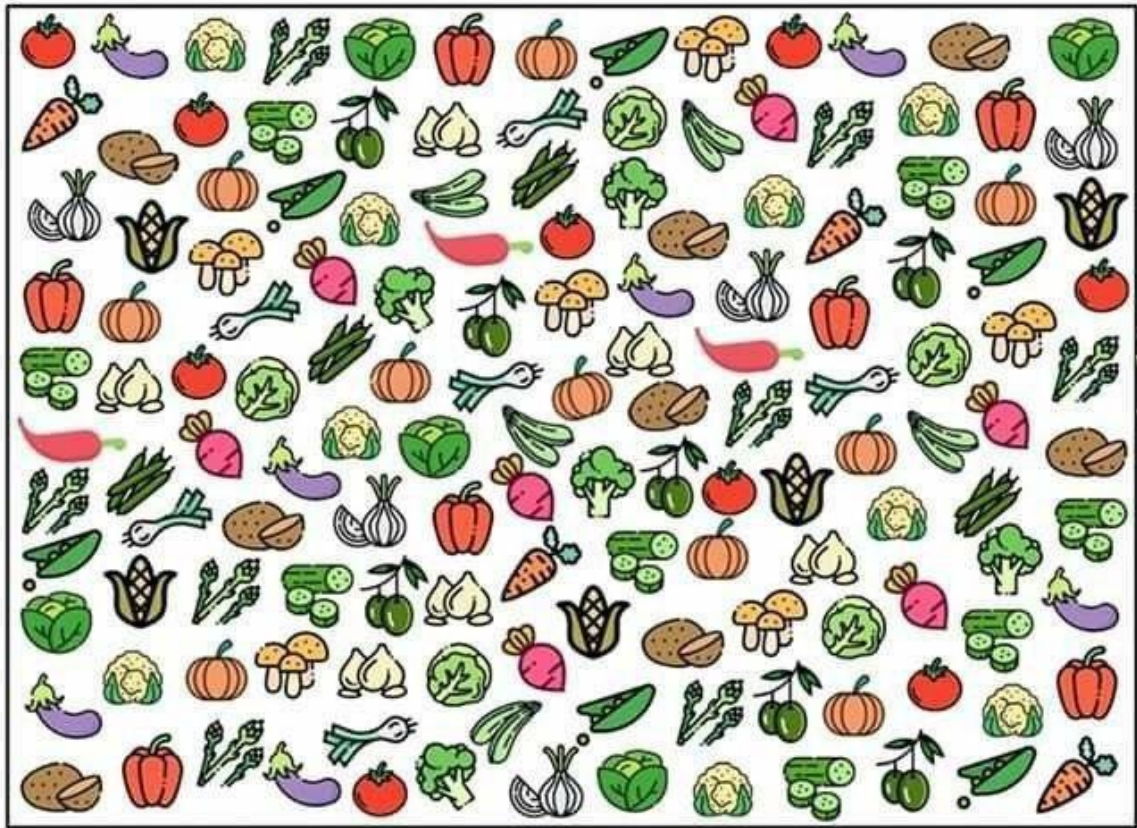
Додаток Г

Вправи на концентрацію уваги

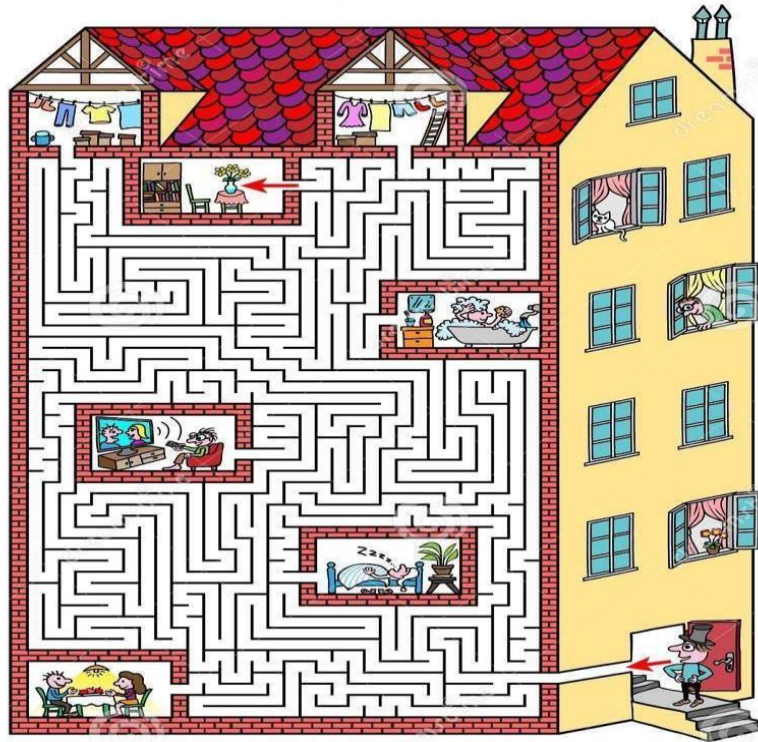

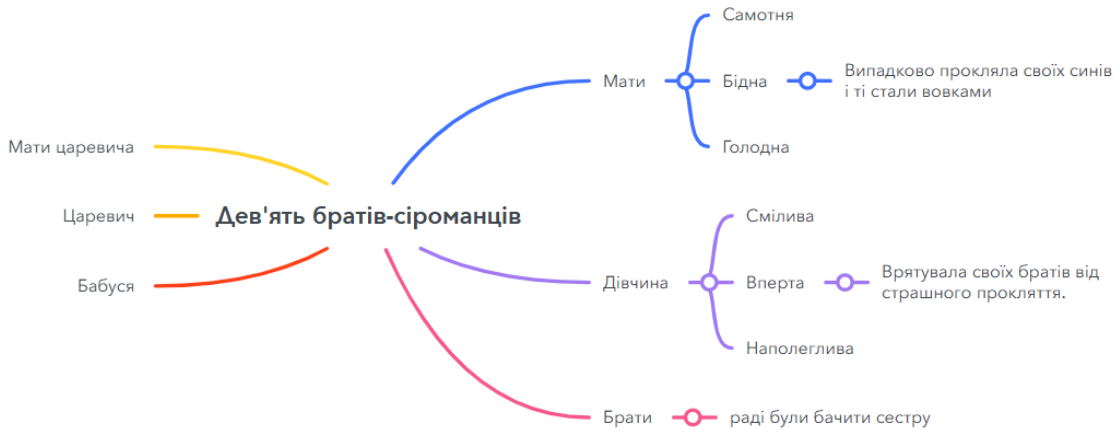
<http://lapsico-goloteca.blogspot.com.es>

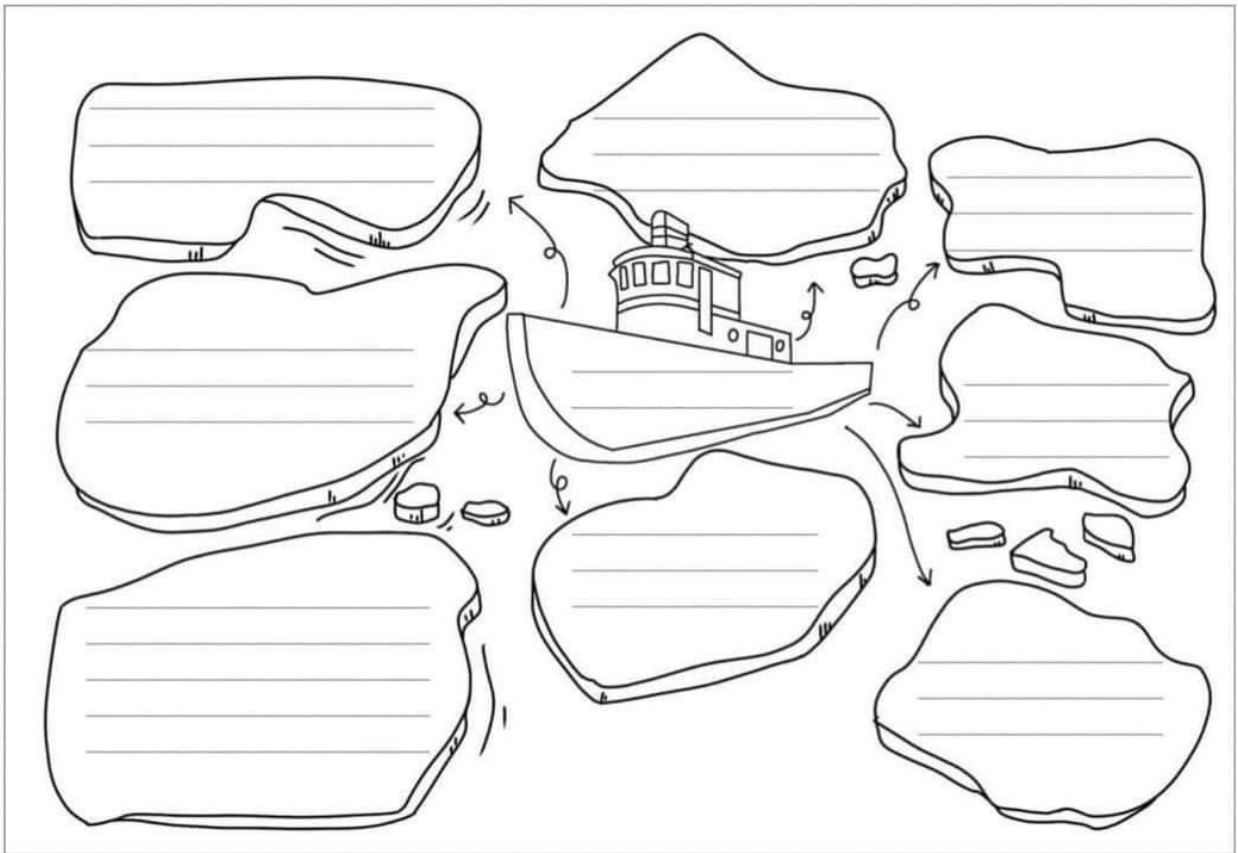
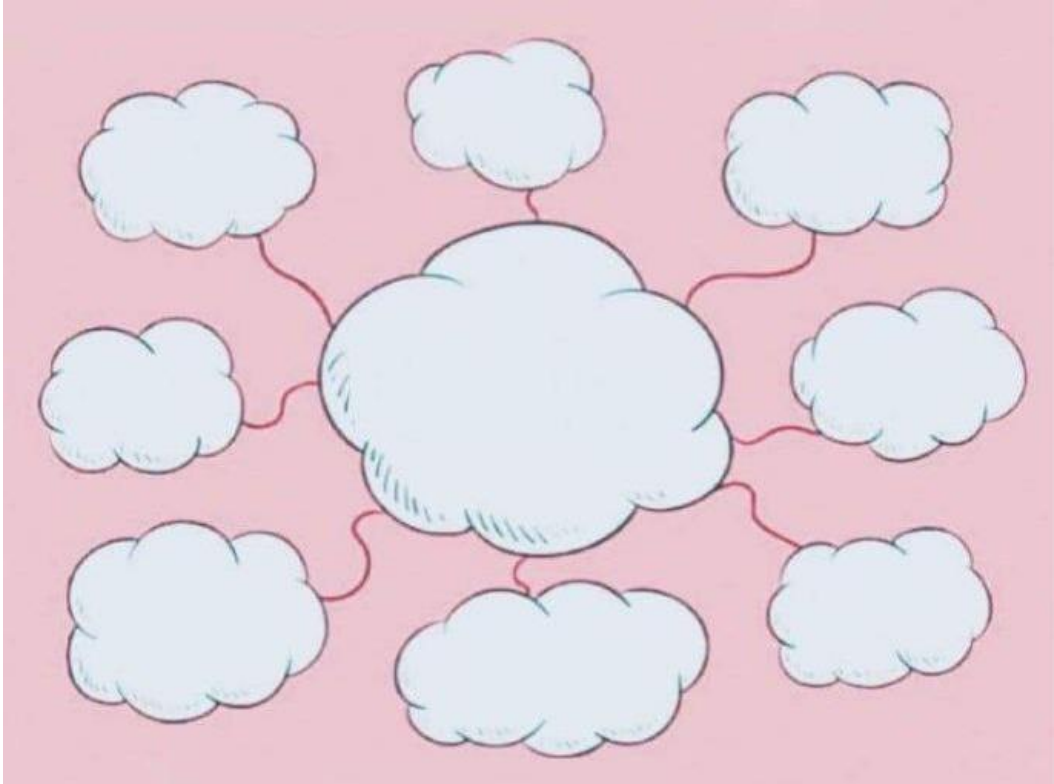
Додаток Д

Вправи на розвиток слухової пам'яті

- Гусяче перо — Ручка — Папір — Тонка теляча або осляча шкіра
- Оздоблення — Фарба — Чорнила із сажі
- Книги за княжих часів**
- Букви були намальовані різнобарвними фарбами, майже на кожній сторінці був малюнок.

Додаток Е

Вправи на розвиток аналітичних навичок

© Залізницька О., 2024

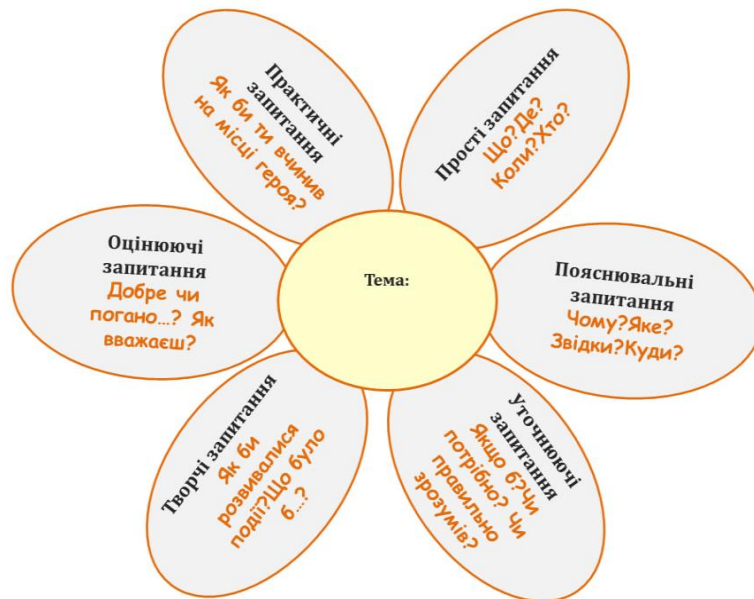
МОНТАЖ КІНОСТРІЧКИ

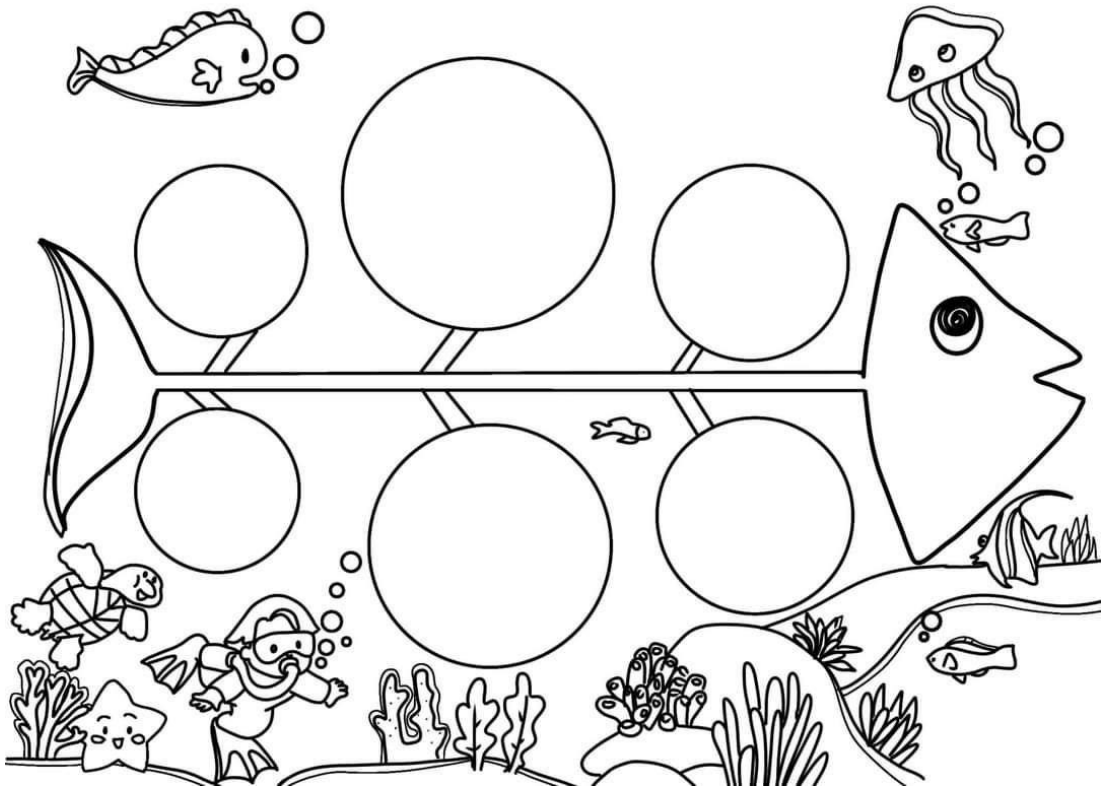
Дата _____
Клас _____
Прізвище, ім'я: _____

Уяви, що ти, після прочитання художнього твору, маєш зняти кінофільм. Обери найцікавіші моменти книги і запиши їх послідовно в кадри стрічки.

Книга _____
Автор книги _____

1	2	3
4	5	6
7	8	9

СЦЕНАРІЙ МОГО КІНОФІЛЬМУ
ЗА МОТИВАМИ ТВОРУ

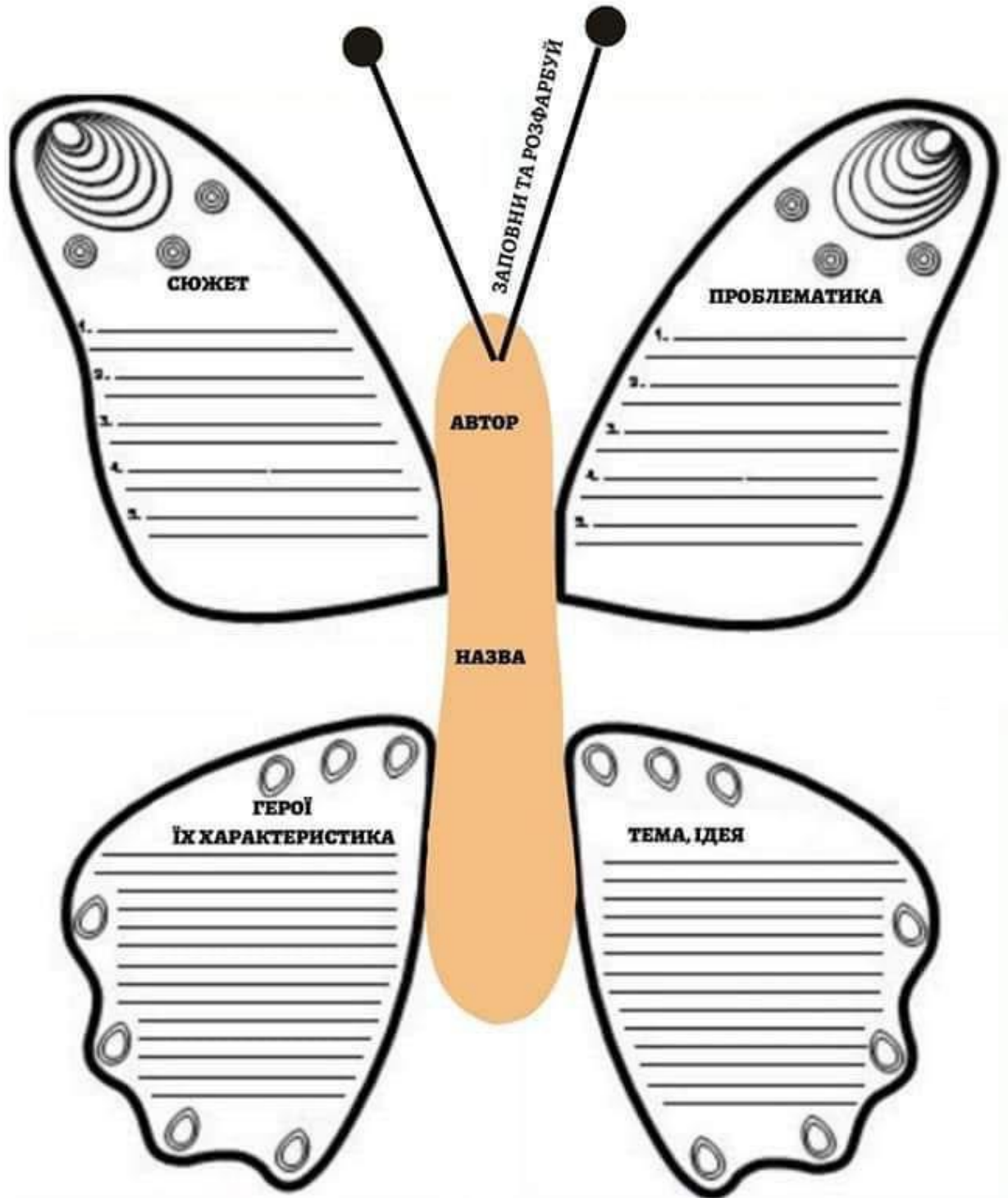
1. ЗОБРАЗИ НА КІНОСТРІЧЦІ ЕПІЗОДИ ТВОГО ФІЛЬМУ

2. РОЗПИШИ СЦЕНИ

НАЗВА ФІЛЬМУ

Воркбук "Радість читання"

ТВІР ЯК МЕТЕЛИК

НАЗВА

АВТОР

ЗАПОВНИ ТА РОЗФАРБУЙ

СЮЖЕТ

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

ПРОБЛЕМАТИКА

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

**ГЕРОЇ
ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА**

ТЕМА, ІДЕЯ
